

Ivan Pažanin

Split

NARODNE PJESME PRIKUPLJENE U NAŠE DANE U VINIŠĆIMA KRAJ TROGIRA

UDK 80.82.087.82-1-91

Rad primljen za tisak 12. veljače 1986.

UVOD

O narodnim pjesma koje su se pjevale u Vinišćima, a ni o vinišćarskoj političkoj i gospodarskoj povijesti, koliko mi je poznato, nitko do sada nije sustavno, a ni fragmentarno, pisao. Istina je da je Duško Geić zabilježio tri pjesme u Vinišćima godine 1974. (*Ča će meni život kleti* odnosno *Sila djeva*, po kazivanju Marina Kostovića; *Kroz planine, barda i gore*, po kapivanju Svetina Pažanina Šupuka i *Bidna Mare* po kazivanju Ivana Kostovića Trfala) i objavio ih u *Pismama staroga Trogira* odnosno *Pismama i plesovima Trogira i okolice*¹. Tom prilikom je Geić čuo i jednu pripovjednu pjesmu koju nije zapisao, budući da je smatrao nezanimljivim njezin napjev². Izgleda da se radilo o »obliku kratkog napjeva« koji je karakterističan po načinu pjevanja, a u narodu se zove »ko iz knjige« (pjevač uzima knjigu i gleda u nju dok pjeva, čak i u mraku traži knjigu. Već Vuk Karadžić spominje tu naviku.) U Vinišću umjesto »ko iz knjige« kažu »ko iz libra«.³

Iz iskaza nekih starijih kazivača, rođenih krajem prošlog i početkom ovog stoljeća, a osobito Ivana Anđelića Turkova (rođen 1894), priopćenih autoru ovoga rada, proizlazi da su se u 19. stoljeću, kao glazbena pratnja pjevanju pripovjednih pjesama, svirale gusle, pa isti kazivač navodi da se sjeća da su u njegovoj mladosti tri sestre Pažanin Meštava (Jako, Dore i Ivka) svirale i pjele uz gusle na »balaturi« svoje kuće.

Usprkos činjenici da su Vinišća sve do sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća bila podosta odvojena i izolirana od ostalog svijeta, budući da su povezana tek tada asfaltnom cestom sa svojim zaleđem (prije je vozio parobrod), u njima su se »kanculetale« raznovrsne narodne pjesme, počevši od »čelatnica« (pripovjednih pjesama), preko »pisama u skratice« (pjesme u dvo-stihovima) do crkvenih napjeva. Uz mukotrpan rad u polju, na moru, u »ri-baršćini«, u prigodnim prilikama kao i u dokolici nastajahu stihovi na narodnom jeziku. Sastavljahu se ljubavne pjesme, epske, rugalice, prigodne o određenim osobnostima i događajima i u njima otkrivamo događaje i običaje, život ovog sela i značajke narječja i jezika njegova pučanstva.

Utjecaj civilizacije sve više jača, navlastito od sedamdesetih godina ovog stoljeća, stubokom se mijenja način života, te narodna pjesma i običaji padaju u mrak povijesnog zaborava i pjesme se samo prigodno čuju (na svadbi, rođendanu i sl.).

U vremenskom periodu od srpnja 1984. do studenoga 1985. prikupljao sam i bilježio u rodnom mjestu, smatrajući to svojom dužnošću, narodne pjesme koje su se nekad pjevale a još nisu zaboravljene.

Radi se o pet stotina zapisa koji nastajahu u izravnu dodiru s kazivačima, dio kojih objavljujem u ovom radu. Ovih pet stotina nalazi se pohranjeno u mojoj vlastitoj arhivi, u rukopisnim zbirkama, a dio njih snimio sam na kasetofonu, na kazetama C-60 i C-90 (kazeta br. I, III, VII, VIII i X, pohranjene u mojoj privatnoj fonoteci snimio, razgovor vodio i transkribirao Ivan Pažanin, a razgovor na kaseti br. I organizirali su i vodili na terenu srpnja 1984. Ivan Pažanin i Nikola Buble, etnomuzikolog).

Snimanje folklorne vokalne glazbe odnosno liturgijskog, paraliturgijskog i svjetovnog pjevanja izvršio je na terenu srpnja 1984. prof. Nikola Buble uz animaciju i organizaciju Ivana Pažanina, autora ovog rada. Povremeno snimanje liturgijskog i paraliturgijskog pjevanja u Vinišćima obavio je i Nikola Čapalija, glazbeni amater iz Splita. Snimljeni materijal čuva se u privatnim fonotekama Nikole Buble i Nikole Čapalije.

Prilikom terenskog istraživanja uzeo sam za cilj prikupljanje i zapisivanje narodnih pjesama, poslovia i običaja, odnosno folklorne vokalne glazbe. Pri ovim snimanjima i zapisivanjima služio sam se stanovima samih kazivača i kućom svojih roditelja u Vinišćima. Svakako je potrebno pripomenuti da je kod snimanja atmosfera uvijek bila prisna, zahvaljujući među ostalim i činjenici da sam s nekima od kazivača bio u rodbinskoj vezi. U određenim slučajevima bila su nazočna najmanje po dva kazivača, pa su se pjevači, osobito stariji međusobno prisjećali i natjecali u pjevanju.

Glede podataka o osobama koje su u selu znale pjesme moram istaknuti da su mi ih davali sami kazivači, navodeći imena drugih kazivača, odnosno to su znali učiniti i susjedi koji bi se skupili u kući kazivača kad bi čuli da se snima ili bi slučajno navratili jer je kuća bila na putu (to mi se dogodilo nekoliko puta kad sam snimao u kući kazivačice Mare Pažanin Božankove) pa su se i sami uključivali u kazivanje na moj poticaj (kazivač Bože Pažanin Lala i Antica Pažanin Tukešinova i dr.). Među kazivačima prevladavaju žene nad muškarcima, a radi se uglavnom o starijim odnosno i vrlo starim ženama od preko 80 godina (Andrica Mlačić, Luce Anđelić Gazina, Antica Marić

Pahljica). Glavnina kazivača bavila se težačkim odnosno ribarskim poslovima, a znatno manje radničkim i drugim zanimanjima. Većina kazivača pjesme je naučila uz razne poslove kao što su branje maslina, pripremanje smokava za sušenje, rad u trsju (vinogradu), branje šume u gori, ribarenje i čuvanje stoke, a pjesme su uglavnom naučili od svojih starijih (roditelja).

Osobito je zanimljiva osobnost kazivačice Mare Pažanin Božankove koja je iskazala najveći broj pjesama iako je, po njenim riječima, imala mukotrpan život, te ostala udovica u najboljim godinama i nije imala mnogo sreće, niti ju je život »mazio«. Iako je često znala reći da neće moći dovršiti kazivanje započete pjesme (»neću je moći ispraviti«), ona bi je nakon kratkog razmišljanja dovršila (»ispravila«). Pjesme je obično kazivala čisteći ribu, »kominjajući mendule« ili šivajući odnosno radeći neke druge kućanske poslove. Ova kazivačica kćer je Svetina Pažanina Šupuka, crkvenog »kantandura« koji je kazivao pjesme Geiću, te potječe iz glazbeno nadarene obitelji jer su joj oba brata i sestra kazivali pjesme i poznati su kao dobri pjevači.

U svom jednoipogodišnjem radu na terenu nekoliko sam puta kao slučajan namjernik čuo pjevanje pučkih pjevača. Tako sam čuo skupinu žena u kolovozu 1985. g. koje su na žalost u Vinišćima pjevale takozvane »pisme u skratice« (pjesme u dvostihovima), te sam ih bilježio na papir jer sam smatrao da bi bila prava šteta ne zabilježiti to pjevanje.

Tekstove svojih kazivača doslovno sam bilježio i nisam ih ispravljao, pa ni onda kad se radilo o očiglednim nedosljednostima u imenima glavnih junaka ili nazivima toponima, poradi autentičnosti. Također sam bilježio osnovne podatke o kazivaču (godine starosti, zanimanje, spol i sl.), mjesto i dan snimanja odnosno zapisa i osnovne podatke o napjevu, ako ih je kazivač znao.

Klasifikacija nekih pjesama izvršena je prema iskazu samih kazivača da su se neke pjesme pjevale baš u određenim prilikama.

Prema ustaljenoj praksi, nisam davao naslove pojedinim pjesmama jer ni u narodu ne postoje. Ovdje bih skrenuo pozornost na jednu zanimljivost koja mi je upala u oko, a to je činjenica da je kazivačica Mare Pažanin Božankova označila pjesmi br. 91 naslov sa *Bog, sunca i sirota*, a za ni jednu drugu to nije napravila, kao ni ostali kazivači.

Tijekom 19. i 20. stoljeća u Vinišćima su se pjevale raznovrsne narodne pjesme počevši od ljubavnih, šaljivih, epskih te do onih koje opisuju različite zgode i osobe. Između prvog i drugog svjetskog rata u Vinišćima su se pjevale i stare varoške pjesme kakve su se pjevale i u ostalim dijelovima naše zemlje, kao i tadašnji šlageri i druge vrste pjesama (*Kontrado, kontrado; Tam u Splitu gradu; Vrbniče nad morem; Smiljaniću; Sve ptičice iz gore* itd.). Mnoge od njih došle su ovamo iz drugih krajeva Dalmacije, sa susjednih otoka, iz Trogirske zagore odakle dolazahu radnici na poljske radove, kao i iz drugih krajeva kamo su plovili Vinišćari koji bijahu vrsni pomorci i ribari. Utjecali su čak i prosjaci iz susjednih mjesta (primjer je pjesma broj 99 za koju kazivačica navodi da ju je čula od prosjaka Palade iz Marine pred drugi svjetski rat). Međutim, mnoge imaju i lokalno značenje, te se u svima njima ogleda snaga narodnog duha koji je, usprkos činjenici da se prije ovog rata u skoro svakoj kući nalazila Kačićeva *Pismarica*, knjiga hrvatskih odnos-

no srpskih pjesama, pokazao očiti stvaralački dar ne ugledajući se odnosno ne kopirajući potpuno pjesme iz spomenutih pjesmarica. Ove pjesme, ne ulazeći u njihov umjetnički doseg, pokazuju određeni starinski sloj, te se kroz njih može naslutiti određeni povijesni događaj. Jamačno da će u njima jezikoslovci i etnolozi pronaći zanimljivo građu.

U ovom kraju pjevalo se na hrvatskom jeziku daleko u prošlosti, a najstariji podatak donosi Andreis pišući o prijenosu sv. Ivana, trogirskog biskupa, kada spominje pjevanje puka i članova mjesnih bratovština: »Svi ovi spomenuti s trogirskog područja pjevali su s divnom pobožnošću o čudesima sveca na hrvatskom jeziku«.⁴ (Među inima spominje puk iz dveniške župe u koju su spadala i Vinišća). Povremena upotreba bosančice ili glagoljice u Vinišćima proteže se dalje sve kroz 19. i čak 20. stoljeće.⁵

Odabrane i ovdje objavljene pjesme ispjevane su u čakavskom narječju, koje snažno potiskuje štokavština. Mate Hraste u svojoj raspravi »Osobine govora otoka Šolte, Čiova, Drvenika i susjedne obale«⁶ navodi da se u Vinišćima, kao i Marini, bori primarna trogirska akcentuacija sa sekundarnom novoštokavskom koja pobjeđuje, a osobito u Vinišćima i Marini jer na ta mjesta vrši jak ujecaj novoštokavski dijalekt s kopna. Dalje kaže: »Kad se pomno prouče sva jezična pitanja Šolte, Čiova, Drvenika i susjedne obale, vidimo da se ti govori po nekim svojim crtama ponešto razlikuju od govora bračkih, hvarskih i viških. Vjerojatno je da su se u davnoj prošlosti i više razlikovali od njih, a približavali zapadnočakavskim govorima. Pored kvalitativnih i kvantitativnih crta treba naročito istaknuti i jednu morfološku crtu koja nam kazuje da staro stanovništvo Šolte, Čiova, Drvenika i susjednog kopna nije pripadalo neretvanskom plemenu, nego nekom drugom na području Bijele Hrvatske«.⁷

U nastavku ovoga rada daju se neke crtice iz povijesti Vinišća da bi se barem donekle objasnilo društveno i kulturno ozračje mjesta u kojem su pjesme nastale.

CRTICE IZ POVIJESTI VINIŠĆA

U staro doba, prije osam stotina godina, od kada se zna da postoji ovo selo, stanovništvo se bavilo većinom vinogradarstvom. Priča se, prema predanju, da su čitavi bregovi poviše sela bili pod vinogradima i da je po dobrom vinu i mjesto dobilo naziv Vinišća. Naziv Vinišća slavenskog je postanja, vinišća su naime stara hrvatska riječ u značenju vinograd.⁸ Po orasima dobija ime i Orihovica u tom kraju.⁹

Vinišća su se smjestila na zapadnom dijelu trogirskog primorja na sljedećim geografskim koordinatama: 43° 29'N, 16° 07'E i to svojim većim dijelom na obali istoimene uvale u Drveničkom kanalu, a manjim dijelom u uvali Voluja, sa 871 stanovnikom (prema popisu iz 1981. godine). Razvila su se duž obale uz koju je more duboko 2—6 m, na nadmorskoj visini od 2 m.¹⁰ Katastarska općina Vinišća obuhvaća 32,59 km²¹¹, a pored obalnog dijela koji na istoku graniči s Marinom a na zapadu sa Sevidom obuhvaća cijeli niz otočića i to: *Vělu, Srednju i Gornju Klüdu, Tražet Arändel* (nadmorska visina

51 m), *Kosmáč Věli* (nadmorska visina 28 m), *Kosmáč Mäli* (nadmorska visina 8 m), *Mirâra* (nadmorska visina 11 m), *Muljica Vela* (nadmorska visina 10 m), *Muljica Mäla* (nadmorska visina 0 m), *Mûrvica* (nadmorska visina 14 m) na kojoj je smješten svjetionik.¹² Pred južnim ulaznim rtom *Artatúrom*, 400 m od obale nalazi se hrid *Vinišće* (narod je zove *Skoljic*), visoka 3 m.¹³ Najviša točka na vinišćarskom području je brdo *Vělo* sa 286 m.

Vinišća su prilično raštrkana, a dijele se na istočni dio ili Biskupiju sa zaseocima: *Jělinak* (Marušići), *Pišćěna* (Pijerov), *Drâmač*, *Smiljevac*, *Zvěšno*, *Břdina*, *Viniška*, *Krčina*, *Sěline* i na zapadni dio ili *Opatiju* (*Oriovicu-Orihovicu*) sa zaseocima: *Kovâčišća*, *Zăgrada*, *Pödboráševica*, *Kisiljeva*, *Drăžice*, *Skenderija*, *Vřh Oriovice*, *Grěben*, *Köpäče*, *Dùbräve* (*Křč*), *Vòlùja* i *Ilovica*.

Svoje selo stanovnici nazivaju Vinišća, a ne Vinišće kako je označeno na zemljopisnim kartama najnovijeg doba i mislim da bi ga tako trebalo i službeno prihvatiti u skladu sa stavom naših najjemenitnijih jezikoslovaca¹⁴, a koji svoju potkrepu nalazi u cijelom nizu povijesnih djela, dokumenata i starih zemljovida (Lucić: *Vinischia*, Omašić: *Uenischia*, *Vinischia*, G. Novak: *Vinischia*)¹⁵. Pored naziva Vinišća nalazimo Vinjišće, Vinište, Viništje, Amagdale, Mandoler, Porto Mandoler, Mendulica, kako za samu uvalu odnosno luku, a tako i šire, a za uvalu Voluja-Portorosso¹⁶. Od toponima *Vinišća* tvore se

etnici: *Vinišćar*, *Vinišćarka* ali i *Viniška* i ktetici: *vinišćarski*, -a, -o, ali i *viniški*, -a, -o. Mještani u kontaktiranju za sebe kažu da su *Vinišćari* (ja sam *Vinišćar*, iz *Vinišč sam*), a između sebe dijele se na *Bisküповce* i *Opätovce*. Ova podjela ima svoje uzroke u dalekoj povijesti jer Vinišća u svojim počecima nisu bila jedinstveno selo već su bila dva sela — Vinišća i Oriovica (Orihovica). To možemo najbolje vidjeti iz popisa veslača trogirskog područja za opremanje galije suprakomita Jakova Andreisa godine 1470. što ga donosi Vjeko Omašić, gdje se navode veslači sela Vinišća (curme per uenischia) i veslači sela Oriovice (per villa Oricouize)¹⁷, kao i na karti trogirске komune iz 1673. u Lucićevim Povijesnim svjedočanstvima o Trogiru gdje su naznačena kao posebna sela Vinišća (*Vinischia*) i Oriovica (*Orihoviza*)¹⁸ te kod Andreisa koji kaže: »U samim mjestima Oriovici i Vinišču osjetilo je područje Trogira gubitak od 80 duša . . .«¹⁹.

Na cijelom prostoru na crti Marina-Rogoznica zabilježeni su tragovi života što dopire još u predpovijest. To su poglavito gradine i gomile, čiji tragovi se očituju i u toponimiji Vinišća (toponim Gradina blizu Punte Piščena). Gradinama narod označava ostatke ilirskih predhistorijskih naselja od kojih su sačuvani tek suhozidni bedemi po istaknutijim vrhovima brda što nadgledavaju važnije putove ili plodne površine. Gomile su pak monumentalni grobni humci od nabacanog, neobrađenog kamenja u sredini kojih se otkrivaju grobovi u obliku kamenih kovčega složenih od grubih ploča unutar kojih je pokopan pokojnik u zgrčenom položaju, na bok. Postoji više takvih gomila, jedna se nalazi kod zapadne strane groblja na Oriovici, s mnogo ulomaka keramike. Sjeverno od Oriovice nalazi se voda (lokva) Ljubica, a sjeveroistočno, na brdima Oriovišćak i Piskaljica vide se dvije stožaste gomile ili možda ostaci gradina. Neke od ovih gomila navodi Ante Škobalj u svom djelu *Obredne*

*gomile*²⁰ a još jedna, dosad nezabilježena, nalazi se sjeverno od Doma na podan Polja s ulomcima keramike. U novije doba na predjelu Selina nalaženi su ostaci grobova s ljudskim kostima, a jedan je grob s kosturom otkopao u svom vinogradu seljak Bože Orlić Tusa na predjelu Jamurine u blizini kamenoloma gdje se kamen vadio možda već u rimsko doba. Grob je bio građen jednostavno, u suho, obzidan i pokriven grubim pločama. Također, prije desetak godina Ante Dučić, prilikom kopanja novih grobova, pronašao je u jednom starom grobu na Oriovici nekoliko rimskih novčića. Prema njegovim riječima radilo se o dva groba, jednome ispod drugoga, a u donjem su se nalazili novčići.

U antičko doba čitav izbočeni dio obale od Trogira prema zapadu do Skradina naziva se Hilejskim polutokom (Peninsula Hyllis), nazvanim po Heraklovom sinu Hilu. Ovaj poluotok nastavali su na prostoru od Krke do Cetine Hilejci koji su na Jadran izbjegli s Kerkire (Krfa) pred korintskim kolonistima, ali je ova kolonizacija ostavila malo opipljivih tragova jer su se ti kolonisti asimilirali među starosjediocima.²¹ Na tom području antički pisci spominju 15 »gradova« kojima do danas nije ustanovljena pozicija, ali je možda moguće da se radi o gradinskim naseljima domaćeg, ilirskog svijeta. Neko od njih je moglo biti možda i na ovom dijelu obale.

Najistaknutiji rt u tom potezu-punta Planke nosi u to doba, također, naziv po jednoj mitskoj ličnosti-po heroju Diomedu (Promontorium Diomedis). Kako je to bio običaj u rimskom svijetu, bogati posjednici grade po svojim imanjima rustične vile zgrade u kojima žive njihovi seljaci i robovi, a ponekad su bili tamo u doba skupljanja plodova, za ladanja ili za stalno i sami posjednici. Trag jedne takve rustične vile, čini se, predstavljaju stari zidovi kojima se ušlo u trag pri gradnji Zadružnog doma.²² Ostojić navodi narodnu predaju po kojoj su ondje živjele opatice. Ostaci rimske civilizacije na ovom prostoru razvidni su i na jednom natpisu koji je pronašao doktor Perat 1915. godine. Život iz tog doba kao da se naslućuje i po jednom natpisu što je bio ugrađen u crkvu Blažene Djevice Marije na Oriovici. Natpis ugrađen u oltar crkve potječe iz poganskog razdoblja što se zaključuje po spomenu božanstva Mana (božanstvo zagrobnog života); radi se o nadgrobnom spomeniku što ga stanoviti Drosus postavlja svojoj zaslužnoj suropkinji Kalini, a glasi:

D.M.
DRO.SVS
CA.KINI.
CONSER
VE.BE.NE
ME.REN
TI PO SV
*
VIT

te se čita po Perojeviću D (is) M (anibus) Drosus Cakini conserv (a)e bene merenti posuit.²⁵

Veoma su interesantne ruševine u Starom Trogiru što ga spominje grčki geograf Idrizes a označen je i na Peutingerovoj karti odnosno Itinerarium

Antonini i to kao rimski Pretorij (Praetorium Caesaris).²⁶ Da li su one ostaci nekog naselja ili možda prostranog, raskošnog gospodarstva-rustične vile — nije još utvrđeno.

Prema Jeliću stara rimska popločana cesta srednje širine vodi od Praetoriuma preko Oriovice prema Vinišćima i onda kod kote 208 m Vlaka prema selu Marina i tamo ulazi u cestu Bausion Arausio. Praetoria nazivali su u carsko doba ne samo zdanja za vojne komandante nego i vile podignute od bogataša uz velike troškove i raskoš izvan zatvorenih mjesta. Isto tako da nijedna do sada iskopana pretorija ne pokazuje sličan tlocrt kao ona Starog Trogira, koja se za sada smatra jedinim primjerkom toga tipa.²⁷

U ranom srednjem vijeku, u doba hrvatskih vladara, svo to područje od Marine na zapad nalazi se u sklopu županije zvane Drid. Župa Drid spominje se u zadnjem kvartalu XI stoljeća, također i njeni župani: god. 1088. Osrina iuppano dridistico (Cod. dipl. I 182) i god. 1089. Dragoslavo dridistico (Rački Mon.VIII 151).²⁸ Zlatović piše: »Županija je svekolika krševita i malo napućena a puna dobrih pašnjaka. Za kralja Zvonimira bio territorium regale (Rački Mon. VII, 115), a godine 1226. darova kralj Koloman Drid trogirskom biskupu — »praedium regale Drit cum omnibus suis petinentiis pascuis sibi adiacentibus, montibus, vallibus et terris universis quae laborari possunt et ad eurundem locum spectantibus« (Farlat. IV 337), što kasnije potvrdi kralj Ljudevit godine 1358 (Farlat. ibid. 185). Krševita župa nije mogla imati bogatih gospoština niti tvrdih gradova.«²⁹ Dalje Zlatović kaže: »Na jugoistok sela Marina-Bosuljina diže se oveće brdo i na njemu crkva Majke Božje. Okolo nje ima dosta grobova, a niz brdo do mora komada opeka i krnjotina raznovrstna zemljana posuđa okolo mjesta Gusterna, trogirске općine. Cijenimo da je stalo tute glavno mjesto i sielo županije Drida, kog je isto brdo ime održalo.«³⁰ Pišući o važnosti grada Drida i županije u to doba Luka Jelić zapaža: »U drugoj polovici 12 stoljeća bio je Drid jedan od najljepših i najbolje utvrđenih gradova dalmatinske obale i posejdoval razgranatu trgovačku flotu. Njen se ugled izgubio već u istom stoljeću i ugasio otkako je župa Drid udružena s Trogirom.«³¹ O granicama spomenutog područja Perojević kaže: »Kad je godine 1226. herceg Koloman obdario trogirskog biskupa Treguana sa posjedom i zemljama u Dridu, označio je tome posjedu međaše i kaže da su na jugu zemlje trogirskog samostana (ab austro uero terre monasterii Traguriensis). One biskupske zemlje nalazile su se u današnjem selu Vinišću i to u sjevernom dijelu sela, koji se još danas zove Biskupija, a benediktinske su zemlje bile u južnom dijelu sela Vinišća, koji se i sada zove Opatija ili Orihovica. Opatiji pripada i otočić Arkandel. U selu Orihovici-Opatiji bio je dakle posjed arkanđelskih odnosno trogirskih benediktinaca (villa Orichovize . . . que villa est prefati monasterii). Trogirski biskup Gerzoni (1662—1676) također to svjedoči (Vinischia . . . ibique sunt praedio pene omnia Abbatie S. Jo. Baptistae). Na zapadu je posjed međašio sa selom Račice, a od istoka i s juga s morem.«³²

Na vrhu danas nenastanjenog otočića Arandela nalaze se ostaci stare jednobrodne crkve sv. Mihovila Arandela i zidina benediktinskog samostana koji su bili hospicij opatije sv. Ivana Krstitelja u Trogiru. Stari su Grci ovaj otok nazivali Didria.³³ Po jednim, crkva je bila zidana prije samostana, te potječe iz VI ili VII stoljeća (Rubić), a po drugima iz 9. ili 10. stoljeća (Pe-

rojević).³⁴ Crkva je bila posvođena i utvrđena protiv gusara, a kao obrambena kula služio je karakteristični starohrvatski zvonik čiji su se masivni donji dijelovi još do drugog svjetskog rata dizali na pročelju crkve. Prema predaji, u zgradi do crkve stanovali su benediktinci. Kao kod mnogo drugih zapuštenih ili osamljenih srednjovjekovnih samostana ili crkava i na Arandelu je živio po koji pustinjač.³⁵ O crkvi Andreis piše da joj je pod bio popločan mramorom na kojem su se vidjela nečitljiva »grčka slova« (glagoljaška?), te da su grčki brodovi u njegovo doba na prolasku uz otočić pozdravljali crkvu s više topovskih hitaca. Isto tako da je bila oslikana fresko-slikama (na grčki način).³⁶ »Kad je i tko je ovaj samostan na Arkandelu sagradio nije nigdje zabilježeno. Obzirom na blizinu hrvatskog grada Drida (poslije Bosiljina, danas selo Marina) i na državni posjed (praedium regale) oko Drida, pravom bi se dalo zaključiti da je samostan na Arkandelu utemeljio koji hrvatski vladar, dridski župan ili koji veliki velikaš u IX ili X vijeku. Utemeljitelj je samostanu darovao veliki zemljišni posjed, koji je ležao na kopnu između otočića i Drida, u današnjem selu Opatiji-Orihovici (Vinišću). Ne može se pomisliti da su monasi na Arkandelu bili posred tuđeg teritorija, već je njihov posjed morao da bude na kopnu u neposrednoj njihovoj blizini... Crkva na Arkandelu je, kako rekosmo, svakako iz IX ili X vijeka. O njoj spomenici, pa ni oni iz XII, XIII i XIV v. ništa ne govore, po svojoj prilici zato, što je onaj samostan posve rano bio napušten. Otočić Arkandel je osamljen i nenapučen, na otvorenom moru, izvrnut napadima morskih gusara. Često ratovanje Hrvata po moru sa Mlečanima i Bizantincima u IX ili X vijeku, a osobito provala Normana u XI vijeku, nijesu sigurno dale mira pobožnim monasima. Vjerojatno je da su gusari više puta pljačkali samostan. Zato su benediktinci na Arkandelu bili prisiljeni da napuste otočić i da traže sigurnije mjesto za svoj život. Obližnje kopno gdje su im bili posjedi, pa ni sam Drid, koji je valjda stradao od istih gusara i Normana, nije im mogao dati zašтите. Najbliže je utvrđeno mjesto bio Trogir. Zato je naše mišljenje da su monasi sa Arkandela prešli u Trogir polovinom XI vijeka, najkasnije poslije zarobljenja kralja Slavca (godine 1075). Oni su tako u Trogiru osnovali novi samostan zadržavši svoj prijašnji posjed. U tome ih je najviše pomagao trogirski biskup Ivan Ursini (1064—1111), a po njegovu nagovoru su im Trogirani darovali već postojeću crkvu sv. Ivana Krstitelja, kao što su godine 1064. i benediktinkama darovali crkvu sv. Dujma. Za ispravnost našega nagađanja služi okolnost što su trogirski benediktinci kasnije bili vlasnici ne samo otočića Arkandela, nego i čitavoga imanja koje su arkanđelski monasi prije imali na kopnu.«³⁷

Prvi sigurni počeci Vinišća mogu se vezati uz predio Oriovica (Opatija) i crkvicu Bl. Dj. Marije koja je bila župna za to područje do naseljavanja otoka Drvenika. Činjenica je da su se ta područja u razvijenom srednjem vijeku nalazila u vlasništvu pojedinih crkvenih ustanova iz Trogira. Tako se istočni dio tog prostora naziva Biskupija, a zapadni Opatija. Naziv Opatija čuva uspomene na zemlje što su bile u vlasništvu muškog benediktinskog samostana sv. Ivana Krstitelja iz Trogira. Tako je u XIII stoljeću (dokument od 28. 11. 1272) trogirska komuna dala da se tim redovnicima sagradi crkva sv. Jurja s kamenom kućom u Orihovici (... ecclesiam sancti Georgii de Orecouicca ...).³⁸ Tamo su redovnici dolazili u doba skupljanja plodova da bi kontrolirali po-

biranje svojih prihoda. U drugoj ispravi iz 1382. godine spominje se selo Orihovica, a kaže se da su trogirski biskup i kanonici oprostili opatiji za jednu godinu desetinu od posjeda in villa Orichovize koju je bila dužna davati biskupiji i kaptolu.³⁹ Posjed samostana sv. Ivana Krstitelja spominje se i u jednom ugovoru iz XIV stoljeća (1387. godine) koji je objavio Smičiklas, iz kojeg saznajemo da Radoslav Toletić iz Oriovice daje svom ocu Maroju vinograd na doživotno uživanje (... Radoslaus filius Maroe Tolletich de Oriouice per sollemnem stipulationem promissit et pacto conuenit Maroe Tolle-tich...) na predjelu Oriovišćak (superteritorio monasterii sancti Ioannis Bap-tiste de Tragurio positas in districtu Tragurii subtus Oricouischiach...)⁴⁰ Oriovišćak (brdo) kao toponim poznat je i danas.

Centar svih tamošnjih zaselaka bila je svakako spomenuta crkva Bl. Dj. Marije sa starim župskim grobljem, u kojoj i oko koje su prastari grobovi. Iako su seljaci, svi ili samo neki, bili u ovisnosti o spomenutom samostanu iz Trogira, ipak je među njima moralo biti socijalne diferencijacije što se očituje u većem ili manjem stupnju u raskoši njihovih grobnica. Na tim grob-nicama, vjerojatno iz XIV i XV stoljeća, a možda i starijim, osobito su česti polumjesec i zvijezda, zatim reljefi raznog poljoprivrednog alata. Prema Ško-balju radi se o 13 prostih stećaka i 4 obilježena (dva s polumjesecom, jedan s lemešom ili motikom i jedan s polumjesecom). »Ovaj se nalazi uzidan u sjevernu ogradu groblja. Dug je 170 cm, širok 60, a debljina mu se ne vidi. Pred crkvicom je uz pročelje, s lijeve strane glavnih vrata uzidan pomoćni oltar. Menza mu je po svoj prilici napravljena od stećka, ali se na njoj ne vidi nikakav znak. U podnožju oltara s bočne strane uzidan je u kamenu isklesan opatski grb s mitrom. Ispod mitre nalazi se štit i na njemu osme-rokraka zvijezda.«⁴¹

Iz kupoprodajnog ugovora sklopljenog 1438. godine saznajemo da te godine neki Petar Duknović »de villa Orichouize« prodaje svoj vinograd koji se prostirao ispod istoimenog sela, odakle potječe jamačno najveći sin naroda viniškog kraja slavni kipar Ivan Duknović, čuven u svijetu pod ime-nom Ioannes Dalmata, Giovanni Dalmata. On je sin Stjepana Duknovića iz Voluje kod Oriovice, rođen oko 1440. godine, dakle iz kamenarskog kraja.⁴² Mramor iz kamenoloma Voluja jamačno je bio veoma visoke kvalitete i zacijelo se vadio od XV stoljeća jer je 13. siječnja 1468. godine zaključen ugovor s kiparima Nikolom Firentincom i Andrijom Alješijem o izgradnji kapele u čast sv. Ivana Trogirskog u katedrali, upravo od mramora iz spo-menutog kamenoloma.⁴³

Godine 1470. kod opremanja trogirske galije suprakomita Jakova Andrei-sa, kao i iz ostalih sela trogirskog teritorija, kojih je tada bilo 35, sudjeluju kao veslači i seljaci sela Oriovice, njih pet, a dvojica iz sela Vinišća. Iz Oriovi-ce popisani su sljedeći veslači: Ivan, sin Dragov; Andrija, sin Petra Letila; Martin, sin Petra; Marin Petrić, a kao njegov sujamac Jadre Ivanović iz toga sela; te Jakov, sin Martina. Za Vinišća popisani su kao veslači: Juraj Krašović, sin Petrov i Radoje iz Klisa, sin Ivanov.⁴⁴

To je vrijeme kada počinju navale Turaka, pa se demografska i topograf-ska slika trogirskog teritorija uvelike mijenja. Turska opasnost, sve češći pljačkaški upadi doveli su do raseljavanja starih sela u Trogirskoj zagori;

trogirski biskup Marcellus za svoje seljake u Marini gradi kulu i utvrđuje selo, u Kaštelanskom polju nastaju nova utvrđena sela današnja Kaštela. Početkom XVI stoljeća pod udarcima turske čorde gine 80 duša u Oriovici i Vinišćima.⁴⁶ Budući da je narod Vinišća ostao nezaštićen, to je veliki dio stanovništva pobjegao nakon 1500. godine na dotle nenaseljeni otok Drvenik. Živan Bezić piše: »Čini se da je prvi bio naseljen Drvenik Mali, tada zvani »Planča«. Seobe su se vršile u više mahova. Povremeno su se Drvenčani vraćali u svoju staru naseobinu na kopnu, u Vinišća. Ali, sve jača turska sila ih je prisilila da se stalno nastane na Drveniku. Koncem XV stoljeća Drvenik je već stalno nastanjen. Po pričanju seljaka, postoji mogućnost da su prvi doseljenici amo stigli iz Drvenika kod Makarske. Nije isključeno (ima i sličnih prezimena), na to navodi samo ime otoka, ali je vjerovatnije da su možda stanovnici obaju Drvenika bili bjegunci pred Turcima, samo neki su pošli dalje prema Trogiru i Vinišću. Prvi popis stanovnika nalazi se u spisu od g. 1521 (kopija). 26 obitelji na čelu sa župnikom Mateom Flory iz Trogira dobilo je na obradu »6 vretena« zemlje, a obavezom davati 1/6 trogirskoj općini i ništa drugo. »Gastald« je Gregorius Millicich. Od ostalih prezimena još danas postoje, Dević, Dujmović, Marušić (u Vinišću), Mlačić (u Vinišću u Drveniku), Lučić (danas Lučin u Drveniku Velom i Malom i Vinišću) i Rušić. Izumrla su prezimena: Miličić, Jelinić, Donković, Skarsić, Krnicarić, Dragojević, Obodović, Bogoslavić, Peković, Cermaić, Karličić, Margaričić, Ljubić, Perković, Kanković i Dobrilović.«⁴⁶

Zbog turske opasnosti Marinjani su prisiljeni razoriti svoje kućice i dvorišta i životinje smjestiti na Lovrećinski rt, a Drvenčanima se zabranjuje stanovati u Vinišćima, te se moraju povući sa svim životinjama na otok i bdjeti dnevnim i noćnim stražama jer, ako otkriju više od dva jedra u zaljevu, moraju toliko puta zatutnjati koliko bi ih vidjeli.⁴⁷

Župa Drvenik sastojala se od tri odlomka: Drvenik Veli, Drvenik Mali (Ploča) i Vinišća, a ova opet od tri dijela: Oriovica, Biskupija i Opatija. Glavna župna crkva s grobljem, župnik i zajednička uprava je u Drveniku Velom. Na kopnu, u Vinišćima je malo tko ostao, ali Drvenčani često idu na kopno obrađivati svoje zemlje i pasti stada. Uprava sela sastoji se od glavarara, kojega imenuje trogirski knez, i dva suca. Naziva se »gastaldo«, a kasnije »harambaša« odnosno »župan«, a prvi poznati glavar je Grgur Miličić. Godine 1593. Ivan Dević je »gastaldo della Bacia«. Većinom se glavari biraju iz rodova Miličića, Rušinovića i Pažanina. Seljaci sami biraju suca na zboru pred crkvom, a knez potvrđuje izbor. Vlasti kažnjavaju one koji ne slušaju glavarara i suce sa pet lira globe (prema ispravi iz godine 1605). Težaci nisu vlasnici zemlje, već su kmetovi odnosno koloni, a vlasnik je u Vinišćima Trogirska biskupska menza i Opatija sv. Ivana iz Trogira. Seljaci su crkvi dužni davati 1/30 maslina, redovina za župnika je nepoznata, valjda na dobrovoljnoj bazi. Također i radnu snagu za rad u selu (kuluk), posadu za jednu galiju i vojnike u slučaju rata. Godine 1634. izuzimlju se od dužnosti radova i galije udovice koje imaju nekaku djecu. Seljaci se bave uglavnom ratarstvom i stočarstvom, vinogradarstvom i uljarstvom te siju žitarice i sočivo. Najunosniji je proizvod vino jer ga mogu prodati vani. Stočarstvo je vrlo razvijeno jer neki imaju i preko 50 koza. Osim ovaca i koza, ima još i volova⁴⁸ (što se očituje i u toponimiji-uvala Voluja).

Zbog stalne turske opasnosti naseljava se i otok Arandžel, pa saznajemo iz izvještaja mletačkih knezova u Trogiru da »villa de Sⁿ Archangelo 1588. godine ima 52 stanovnika dok iste godine otok Drvenik (L'Isola di Zirona) ima 510 stanovnika«⁴⁹; 1590. godine selo na Arandželu ima 48 stanovnika, a otok Drvenik 521 stanovnika⁵⁰; 1598. na Arandželu živi 57 stanovnika, a na Drveniku 513 stanovnika.⁵¹

Vinišća se spominju 1575. godine (u izvještaju kneza Nikole Priolija)⁵²; 1590. zajedno sa Arandželom i Velim Drvenikom (relacija kneza Giovannija Battiste Michiela).⁵³ Tada se na trogirskom teritoriju često iskrcavaju uskoci i preko njega prelaze u Tursku, a pomažu ih Kaštelanci, Rogozničani i stanovnici Sv. Arkandela. Stoga Almorò Tiepolo 1593. inzistira, prilikom povratka s dužnosti generalnog providura Kulfa (Jadranskog mora), u svojoj relaciji protiv uskoka, da treba postaviti straže, među ostalim i u Primoštenu i na Sv. Arkandelu.⁵⁴

U pothvatu oko Klisa 1596. određenu ulogu igrala su i Vinišća i njegovo stanovništvo jer se carski general Juraj Lenković, prilikom akcije spašavanja Klisa, koji je opsjedalo 15 000 Turaka, iskrcao sa svojom vojskom u Vinišća i zatim krenuo na tursku silu. »Kad je Lenković s daleko manjom silom napao Turke, oni su ga potukli i on se morao povući u tvrđavu. Poslije dva dana provalio je iz Klisa i probio se do Sućurca, a odatle u Vinišća. Tu se spremao na novi napad na Turke na brzinu skupljajući vojsku i čekajući da ih bude do 1 000 pa da opet pomogne Klisu, pa je čak molio Mora da mu da vojnike s oružanih galijs. Generalni mu je providur to odbio i zatražio od njega neka se ne zadržava na venecijanskom teritoriju i neka tamo ne uzima plaćenike. Lenković je poslušao.«⁵⁵ Dakle, očito je i vrlo vjerojatno da su i Vinišćari sudjelovali u ovoj kaciji spašavanja Klisa.

G. 1614. pojavljuje se španjolska flota u Jadranu, blizu otočića Arandžel (valja u vezi sa borbom protiv uskoka koji su 1617. bili uništeni). Drvenčani bježe na kopno u Vinišća. Na otoku ostaje samo njihov zapovjednik (od 100 ljudi) šimun Meštrović koji šalje molbu vlastima radi zasluga (on »sam« ostao na Drveniku), moli pomoć i oslobađanje od kuluka i galijs.

Od 1633. postoji u župi prva matica i to umrlih. Mrtvi se ukopavaju u crkvi (»in ecclesia S. Georgii«). Prosječan broj umrlih je 5—6 godišnje. Župnik je don Marko Nutrizio Babić, koji je župnikovao 14 godina.⁵⁶

U to doba (1652) saznajemo iz arhivskih dokumenata o rasporedu i organizaciji ribolova srdela da se na vinišćarskom području nalazi cijeli niz značajnih lovišta koja se brušketom dijele među poznatim trogirskim ribarima i to: Arandžel (S. Arcanzolo), Ljubljeva (Glubleva), Čovik (Covich), Vinišća (Vinisca), Orlice (Orlizze), Jelinak (Gelinach), Pišćena (Piscena), Sabunara (Sabionara).⁵⁷

Trogirski knez naređuje harambaši da noću i danju drži na Oriovici tri stražara, a u slučaju napada Turaka svi su bili dužni na oružje. Iz godine 1668. imamo sačuvan popis bratima (vjerojatno potječe od ranije). Izgleda da je to bio službeni imenik brtovštine sv. Jurja. Na kraju su neki propisi i odredbe kneza.

Mnoga stara prezimena sada više ne postoje na popisu, a neka se spominju prvi put (npr. Čapalija).

U drugoj polovini 17. stoljeća župi Drvenik pripao je otočić sv. Mihovila Arkandela. Poslije provale Turaka, na otok se naseljava dosta ljudi koji imaju čak i svoje župnike. Tijekom 17. stoljeća sve više napuštaju otočić i prelaze na Drvenik. Drveniški župnik odlazi na Arandel dva puta godišnje da im održi misu.⁵⁸

Od 1660. do 1680. bio je župnik don Ivan Domač. Služio je 20 godina, ali se svojom krivnjom posvadio sa seljacima, koji su ga na poticaj Mate Mlačića bacili u lađu i odveli na duboko more i prepustili ga valovima i vjetru. Igram slučaja se spasio, pa je pred biskupom i vlastima provedena istraga.

Prilikom prijenosa sv. Ivana, trogirskog biskupa, u Trogiru 1681. sudjeluju i seljaci i bratimi drveniške župe, njih 150 zajedno sa svojim župnikom Andrijom Cegom pri tome pjevajući o čudesima sveca na hrvatskom jeziku.⁵⁹

U to doba ukida se trogirska opatija, o čemu Ostojić piše: »Papa Inocentije XII je 1699. odredio da se ukine komenda i naslov opatiije, a čitav posjed Sv. Ivana Krstitelja poslije smrti komendatara Draga, kotorskoga pa korčulanskog biskupa, predade novoosnovanom nadbiskupskom sjemeništu u Splitu. Sjemenište ga je faktično dobilo 1733. g. Taj je posjed sjemeništu donosio godišnje 100 zlatnih forinti ili 220 rimskih škuda, a prostirao se po najplodnijem dijelu velikoga i malog trogirskog polja, po Divuljama i Donjim Kaštelima, po Marini, Orihovici i Vinišću, te po otocima Čiovu, Drveniku, Arandelu, Fumiji, Kraljevcu i nekim drugim otočićima, sve na trogirskom teritoriju.«⁶⁰ Prema Perojeviću »Splitsko je sjemenište uživalo benediktinski posjed u selu Orihovici-Opatiji i do početka 20. vijeka primalo od kmetova destinu, a onda sav posjed na kopnu, sa otočićem Arkandelom prodalo tisućljetnim kmetovima u Orihovici-Opatiji. I danas oslobođeni kmetovi dovode ljeti na pašu svoje ovce na Arandel i u podrtinama stare benediktinske crkve zaklanjaju se čobani sa svojim blagom od nevremena.«⁶¹

Iz 1730, saznajemo iz arhivskih spisa, postoji statut bratovštine sv. Križa na hrvatskom jeziku koji ima 12 paragrafa. Članice mogu biti samo dobre kršćanke, regulira se članarina, uprava, kazne, dužnosti, tri mise za svaku umrlu. Članica ima 161.⁶²

Iako su s Drvenikom Vinišća imala zajedničkog župana, u određenim periodima biran je poseban župan u Vinišćima. U 1741. spominje se Zuane Devich, zupan di Vinischia.⁶³

Iz prve vizitacije biskupa Manole drveniškog župi od 28. kolovoza 1756. doznajemo cijeli niz zanimljivih podataka. Župnik mu je referirao da je crkva opskrbljena svim potreštinama i da župa ima 1400 stanovnika i 174 obitelji. Stanovništvo obitava na pet mjesta i to u selu Drveniku, Grabulama, na kopnu u Vinišćima ili u luci zvanog Amagdale (Bademi) i na Ploči (Malom Drveniku). Biskup je pokušao nagovoriti harambašu i seljake da prime još jednoga kapelana, budući da župnik sam teško može doprijeti na sva ova mjesta, ali su se oni tome oduprli jer da to ne mogu financijski izdržati. Također saznajemo da je na otoku Arandelu nekada bila župska crkva koja je imala svoje suce i župane (gastaldiones), a da je župnika imenovao trogirski biskup. Dalje da je 1613. župnikom bio don Marin Cigolinus koji je te godine 30. ožujka

predao župu u ruke don Jurja Tinea, kanonika primancira i generalnog vikara biskupa Andreuccia, a ovaj vikar da je postavio svoga zamjenika (substitutus fuit) svećenika Ivana Geonija. Ističe da su crkvu sv. Mihovila Arkandela sagradili ili seljaci ili gospodar otoka benediktinski opat za službu seljacima koji su obrađivali njegove zemlje na otoku. Pošto je ukinut benediktinski samostan, crkva je zapuštena, pa su seljaci napustili selo i preselili na Drvenik i da još obrađuju zemlje na Arandelu. Opisujući crkvu kaže da na oltaru nema slike već samo mali kameni kip sv. Mihovila, a da se uz crkvenu ogradu (coemeterio adnexum) vide ruševine zgrade koja je bila benediktinska ili župnikova kuća. Vide se oko nje također gomile i tragovi porušenih domova. Postoji crkvena bratovština koja se ne brine za njeno održavanje. Vrata se na njoj ne zaključavaju jer mornari često ulaze u crkvu, a da bi mogli ući i kroz prozore. U toj crkvi, čitamo, osim župnika mise i drugi svećenici, te kapelani brodova koji se tu usidre. Na zidu crkve bilježe svoje ime i prezime kao i nadnevak posjete i mornari i gospodari brodova. Crkva je presvođena, a tvrđava uz nju se pričinja kao zvonik.

U vizitaciji također čitamo da je crkva Bl. Dj. Marije u Oriovici vrlo stara, sazidana posred posjeda Opatije sv. Ivana, da ima svod i trostruki kameni luk »kako je bio prije običaj da se grade crkve«. Opisujući unutrašnjost crkve kaže da je pred oltarom bila drvena rešetka od jednog do drugog zida s vratima u sredini koja se zaključavaju tako da, i kad je otvorena crkva, laici ne mogu pristupiti k oltaru. Ističe da je zvono na zvoniku preliveno godine 1708. jer se staro razbilo. Također da u crkvi ima mnogo grobova s nadgrobnim pločama. Nadalje da je za menzu jednog pokrajnog oltara koji se srušio bila upotrebljena jedna poganska stela s natpisom koji sam ranije naveo. Uz glavna vrata uzidana je bila druga menza, ali se ne zna da se na njoj ikad misilo. Na njoj bi se govorila misa u staro doba samo kad bi nahrupilo mnogo naroda. Ističe da se na toj menzi nalazi polupana kamenica za blagoslovljenu vodu i kameni opatski grb. Sa sjeverne strane crkvene ograde postoje zidovi ruševne kuće građene klakom na jedan kat (in solario) sa sunčanikom (balaturum) za koju se pretpostavlja da je pripadala redovnicima sv. Benedikta, koji su tu obitavali. Tri su zdenca u istoj ogradi od kojih su dva zatrpana i vide im se samo kamene krune »vere«, a treći iza crkvene apside je sačuvan i pun vode. Župnik drveniške župe u crkvi misi na dan sv. Marka i prvi blagoslovu polja na Uskrsni utorak. Zapazao je da je tu nekada bilo selo i da se vide tragovi kuća. Iako je to bila župna crkva tamošnjih seljaka, oni nisu imali vlastitog župnika već je župnik sela Marine bio njihov dušobrižnik pa je dolazio u određene dane da dijeli sakramente i sprovodi mrtve. Obišao je vizitator i crkvu sv. Antuna Padovanskoga u Vinišćima nedaleko morske obale, koju je 1727. dao izgraditi Tadija Pažanin iz Drvenika sa svoja četiri sina: Ivanom, Matejem, Antunom i Tomom. Doznajemo da ju je gradio Ivan Krstitelj Pisenti iz Bergama i da je za čitavu gradnju potrošeno 2 500 lira. Također da je sve klesarske radove, iako nije bio profesionalni klesar (quamuis numquam lapicida fuerit) izvršio Ivan Pažanin Tadijin i da je napravio vrata, žlijeb oko crkve (coronae circum ecclesiam), oltarsku menzu, stepenice i kamenicu za blagoslovljenu vodu. 22. siječnja 1726. građa je pogođena za 250 reala. Nalazi se u crkvi oltar sa slikom koja prikazuje na desnoj strani sv.

Antuna, a sv. Ignacija Lojolu s lijeve strane, te čatrnja duboka i široka 2 koraka, za vodu kišnicu. Za vrata kaže da nisu najljepša (aliquantulum deturpata), a ključ da drži Pažanin. U crkvi se misli dva puta i to na dan Gospe od Milosti i na dan sv. Ignacija, a na sv. Antuna župnik je dužan misiti u župskoj crkvi, pa Pažanin dovede posebnoga svećenika.

Zabilježeno je da župa ima deset bratovština.

Nakon četiri godine (1760) na svom vizitacijskom putu biskup Manola opet je pohodio drvenišku župu. Narod ga je svečano dočekaao cvijećem i pjesmama, a župnik u crkvi pjeva *Tebe Boga hvalimo* na hrvatskom jeziku. Biskup ih hvali što sprovode mrtvace u skrinji, a bratimi prate sa svijećama. Doznaje mo da bratovštine sv. Ružarija ima matrikulu i dopuštenje da se utvrdi koje joj je dao general dominikanskog reda Gelasini 1639, a bratovština sv. Sakramenta dobila je potpuno oprostjenje za sva vremena od pape Klementa X 9. siječnja 1672.

Prilikom ispitivanja o ćudorednom stanju u župi biskup je utvrdio da Kata Salatina četiri godine ne živi s mužem, a kada ju je nagovarao da se pomiri s njim, ona je izjavila da voli umrijeti nego s mužem zajedno živjeti.⁶⁴

Vlada Mletačke Republike 1743. dijeli sol, među ostalim, i stanovništvu župe Drvenik, te iz knjige bilježaka župnika Jakova Dujmovića saznajemo da župa ima 163 obitelji sa 933 duše.⁶⁵

G. 1763. Drvenčani se svađaju s Marinjanima radi paše u Vinišćima jer ovi napasaju stoku na drveniškim pašnjacima. Drvenčani su postavili čuvare. 60 naoružanih Marinjana napalo je 7 Drvenčana i u nastaloj tučnjavi Marinjani su u jednom Drvenčaninu odrezali uho. Nastala je parnica koja je trajala godinama.

G. 1784. trogirski kapetan naređuje harambaši Petru Radetiću da strogo postupa s lupežima i psovačima.

U Vinišćima se od plovice 18. stoljeća, a možda i ranije vadila paklina iz dva rova (Boraševica i Glavičine). Radilo se o jednom od najvećih nalazišta u Dalmaciji, pa nam tako Peričić donosi podatak da se je prodavala u Senigalliju i da je 1754. otpremljeno odjednom 35 000 libri tvrde pakline.⁶⁶

Od 1772. do 1781. župnik je Marko Scode a po svoj prilici i do svoje smrti 1809. Pokopan je u župskoj crkvi u Drveniku. U svim bratovštinama biraju se novi župani.

G. 1813. kada Austrija ponovo osvaja Dalmaciju, Vinišća zajedno s Drvenikom potpadaju pod općinu Bossiglina (Marina).

U g. 1818. za vrijeme posjeta cara Franje I Dalmaciji i Trogiru, župnik Katalinić i glavari idu u Trogir na poklon.

G. 1822. Vinišćari traže za svoje selo posebnog župnika. Stanje duša 549, a obitelji 116. Općina prihvaća i odobrava.

G. 1827. I. Plazibat gradi kuću kapelana na Oriovici, a 1828. dolazi prvi viniški kapelan don Jure Bulić. Iste godine zavladao je velika suša i glad.

G. 1830. Trogirski biskupija pripojena je splitskoj i Vinišća-Drvenik dolaze pod splitsku biskupiju jer je trogirski ukinuta 1828, a splitska nadbiskupija proglašena biskupijom.

G. 1832. vrši se popis vlasnika maslina u Vinišćima i Drveniku.

G. 1835. vlast zabranjuje plesove i zabave u korizmi. Kapelan Tomičić ostavlja Oriovicu i dolazi u Drvenik jer da mu ne valja kuća na Oriovici.

G. 1841. župnik Ivan Karlušić šalje podatke o župi pošti Beč: Drvenik Veli ima 68 kuća (u suho građenih) i 395 stanovnika, vlasnik Lorenzo Burić; Mali Drvenik ima 24 kuće i 111 duša, a vlasnik je isti Burić; Vinišća se sastoje od Opatije (50 kuća i 265 stanovnika) i Biskupije (70 kuća i 376 stanovnika), a vlasnici su opatija sv. Ivana u Trogiru i biskupska menza u Splitu. Starješine sela su glavar, pristav i čauš. Općina je Marina, kotar Trogir, a okrug Split.

G. 1855. pretura iz Trogira traži da joj župnik javi kakva je redovina na Drveniku. U odgovoru se kaže da je to vrtić oko župne kuće, desetina svih janjaca (od toga pola u Drveniku, a 3/5 u Vinišćima ide menzi, opatiji i kapitolu trogirskom), jedan varićak žitarica na 30 varićaka, u novcu 41/2 novčića svaka obitelj, štolarina kod vjenčanja i ispisivanja dokumenata (ako stranka nije siromašna). Cijela župa ima 1553 stanovnika, od toga Drvenik Veli 534, Drvenik Mali 195, a Vinišća 864. U župi više ne postoji nijedna bratovština. Općina je odredila da glavar bude iz Vinišća, ali se Drvenčani bune.

G. 1859. župski ured dobiva svoj pečat. Župnik Joakim Milić Bausello traži dozvolu da pored one u Drveniku može i u Vinišćima otvoriti nedjeljnu školu.

G. 1863. crkvinarstvo kupilo je u Vinišćima na Zagradi kuću od Dragomira Katalinića, oficira iz Trogira, za novu župsku kuću koju treba popraviti i proširiti.

G. 1867. spor s Drvenčanima jer Vinišćari traže da im ovi pomognu graditi župsku kuću.

G. 1871. (15. 12.) Vinišća postaju samostalna župa budući da ih je biskup odijelio od Drvenika. Novi je viniški župnik don Dominik Gatti. G. 1872. dovršena je nova župna kuća u Vinišćima. Majstoru Ivanu Simiću isplaćeno je 770 fiorina, a ukupni troškovi su 2 000 fiorina.

G. 1880. vrši se dioba crkvinarstva radi stalnih svađa između Vinišćara i Drvenčana, a diobu je izvršio kanonik Tacconi.

G. 1881. dolazi do brodoloma lađe Tome Anđelića iz Vinišća na Teketi. Deset Drvenčana se ističe u spasavanju broda, pa su pohvaljeni i nagrađeni po 5 fiorina svaki od pomorskih vlasti u Trstu.

G. 1883. još uvijek je glavni glavar (za Drvenik i Vinišća) u Vinišćima.

G. 1887. veliko veselje u Trogiru jer općina dolazi u hrvatske ruke, a prvi hrvatski načelnik je Šime Puović. Vinišća se i u upravnom pogledu odjeljuju od Drvenika koji dobija zasebnog glavara Šimuna Quarantana.⁶⁷

Vinišća su oduvijek bila poznata po vrsnim pomorcima i ribarima. Zamah na tom području očituje se osobito početkom 20. stoljeća kada je upisano 10 brodova za ribarstvo ukupne tonaže 22 tone, sa 33 posade i 50 domaćih ribara te 65 ribarskih sprava (trata, fenjeri, poponice itd.).⁶⁸

1

Pisme moje u kutiji stoju,
Kad ih pivam, same mi se broju.

2

Na Arandelu vinograd zeleni,
Ribu lovi moj dragi miljeni,
Ribu lovi i spominje mene,
Svakim danom da mu srce vene.

3

Sve su Vlake zakopane,
Jesu Gornje, brzo će i Donje.
Pivaj, pobre, ter me razgovaraj,
Razgovaraj i mene i sebe.
Jest.

Napijmo se rumenog vinca,
Nije ovo vino ukradeno,
Već za dobre jaspre dobijeno,
Niti ga je koza Bare dala,
Već motika i pleća junačka.
Jest.

4

Krivo si mi i ti more sinje,
Da moj dragi ide na bućine.
Da ja znadem di moj dragi sviti,
Išla bi mu feral uduniti.

5

Oj javore zelen bore,
Koji resteš sridun gore
Zelen jesi urodija,
Pod rodun se polomija,
I ja bi te mlada brala,
Sutra bi se poudala.

6

Drvenčani, cure van u svili,
Ljubu van ih iz Divulj' oficiri.

7

Neću curu sela Prgometi,
Ja baraba, ona bez pameti,
Neću curu sela sa Labina,
Neće pije rakije ni vina,
Od rakije da je glava boli,
a od vina da joj srce gori.

8

Pola moja, moj nesrtini grade,
radi tebe ja ne ljubini drage,
Pola moja ognjun izgorila,
teško ti si mene umorila.

(vojnička)

9

Moj dragane, prva ti je leva,
da sam znala, ne bi te uzela.
Mislila san da si proša leve,
Da si franjak od careve gvere.
(vojnička)

10

U Čiovu kâva od kadulje,
Moj mi dragi radi na Divulje.
Moj mi dragi na Divulje radi,
Simo su mu tužni vinogradi.

11

Zbogom smokve, masline zelene,
i divojke ko bulke rumene.
Parti *Kvarner* i zamuti more,
I odvede milo zlato moje.
Oj, *Kvarner*e, pukla ti propela,
Milo zlato što si mi odvela.
(vojnička)

12

Ameriko, nestalo ti novca,
Ka'me činiš da ljubini udovca,
Udovac je grana prilomljena,
A mlad momak jabuka rumena.

13

Da mi je umriti kao leć zaspati,
Da mi je slušati ko će me plakati.
Plakat će me gora i za gorun kruzi,
Kamo neće draga ka me virno ljubi.

14

Marija se šeta po nje bilin dvoru,
Daruji mi je majko za ljubovcu mo-
ju.
Ja bi ti je dala, al'je primalasna,
Ljubav činiti ne zna jer nije naušna.

15

Zdravo da ste kićeni svatovi,
Ja sam ovde svaski starešina,
I zastupam momka i divojku,
I tražim tebe lugarine,
Da doneseš piva i jediva,
Jer ti dalje ni kročiti neću,

Dok ne platiš ovde svadbarinu,
Jer ću krenut drumom lijevijem,
I odvest ću curu kod matere,
Neka vama na sramotu bude.
Jest.

(svatovska)

16

Zdravo da si kućni domaćino,
I u ovom dvoru starešino,
Evo smo vas došli pohoditi,
A i vašu snahu dovoditi,
Jest,
Da bi sretna i vesela bila,
Da bi dobri porod porodila,
Dvije ćeri i četiri sina,
Jest.
Dvije ćeri, kasnije sinove,
Da neviste ne zatiču zave,
Da u kući pregovara nema,
Jest.

(svatovska)

17

Dobra večer, dobar prijatelju,
Evo san te došo pohoditi,
I veselje to tvoje viditi.
Ja san junak iz daleka mista,
Nemojte mi zamiriti ništa,
Jest.
Ja san sužanj bio u tamnici,
U vlašeta Ive Senjanina,
Pa me vlašje pusti iz tamnice,
Pa mi ne ti najam da isplati,
Jest.
Već me pusti po bilome svitu,
Kao čeljo liti po svijetu,
Pa san čuja za ovo veselje,
Pa san doša nezvan u veselje,
Jest.
Ne bi li me svati darovali,
da dobijem para i dinara,
da vlašetu ja najam isplatim,
Jest.

(svatovska)

18

Braćo moja, kićeni svatovi,
A sad ćemo pjesmu zapjevati,
Zapjevati kućnom domaćinu,
A i ovom našem lugarinu,
Jest.
Da napoji ovo društvo naše,
Jer ćemo kolo zaigrati,
I pivati pjesme od junaka,
A još one pjesme djevojačke,
Jest.
Zdravo kume i zdravo djevere,
Teško mi je u vas i gledati,
A kamoli s vama govoriti,
I spremite milu kumu vašu,
Neka igra kolo naokolo,
Jest.
Koji'oce kumu izigrati,
Mora kumi tu ništo platiti,
Koja će mu u usluzi biti.
Jest.

(svatovska)

19

Veseli se divojaška majko,
I opremaj mile ćerce svoje,
Kuju no si krvavo gojila,
S mlikun si je svojin zadojila,
Jest.
Ona ide sad kod druge majke,
Neka bude zdravo i veselo,
Pokaži se divojaška majko,
Da te tvoja ćerca ne prikori,
Jest.

(Svatovska)

20

Svet Mikula ditić biše,
Sridu i petak žežinaše,
Za to niko i ne znaše,
Niti mati ki ga rodi,
Niti baba ka ga goji,
Nego samo dva anđela.
Al'govoru dva anđela:
»Bora tebi svet Mikula,
Ti uzimlji tesle i lime,
I te vele sikire,
Pa ti odi u goru,

I ti siči zelen bor,
Svetin Petru višnji dvor,
Pa udilaj platnicu,
Nakrcaj je romanije,
Nakrcaj je i Marije,
Pa je šalji uz more,
Svetin Petru na vrime.«
Al'govori svet'Mikula:
»Bora vama dva anđela,
Danas sveta nedilja,
Da se drvo ne dila,
Nego čoban šibicu,
Za goniti ovčicu.«
Al'govoru dva anđela:
»Bora tebi svet'Mikula,
Je li bolja sveta nedilja
Ili Božja zapovid.«
Kad to čuje svet'Mikula,
On uzimlje tesle i lime
I te vele sikire,
Pa on ide u goru
I on siče zelen bor,
Sveton Petru višnji dvor,
Pa on dila platnicu,
Nakrcja je romanije,
Šta ne stane romanije,
Nakrcja je i Marije,
Pa je rine u to more,
Svetin Petru na vrime.
Kad su došli posrid sinjeg mora,
Al'govori svet'Mikula:
»Vi jidrite, ja ću malo počinuti.«
Svet Mikula slatko spi,
Na prsima knjigu ští,
Da je barka potonila,
Romanija izginula,
Pa pogleda uz jarbol,
Na jarbolu huda stvar,
Al'govori svet Mikula:
»Biži otle huda stvar.«
Al'govori huda stvar:
»Ja nisan huda stvar,
Već san vaš mornar.«
Al'govori svet'Mikula:
»Kad ti jesi naš mornar,
Siđi doli među nas,
Pa ti moli Očenaš,
I tu Zdravu Mariju.«

Al'govori huda stvar:
»U huda san meštra stala,
Za Očenaš nisan znala,
Zdravu se Mariju nisan deletala.«
Kad to čuje svet'Mikula,
On se skače na lake nožice,
Pa se penje uz jarbol,
Pa uvati hudu stvar,
Uvati je za pet vlas',
Izguli joj tanki vrat,
Pa je hita niz more.
Kud'huda stvar ploviše,
Tu živi oganj goriše,
Kud'svet'Mikula jidriše,
Tu bonaca padaše.
Kažite mi dobar put,
Na onu vodu vruljicu,
Okle voda izvire,
Iz zelena Abrama,
Na njoj sidi Divica,
Na glavi joj krunica,
A u ruci žilj pribili,
Kao sunce kad prikriili,
Bile ruke umivala,
Grišne duše napajala,
Napojte se grišne duše,
Budite mi Bogu virne,
Pogledajte gori i doli,
Nebo će se otvoriti,
Zemlja će se prosvitliti,
Oj, Isuse, budi faljen,
Po sve vike viku amen.

21

Drvenčani, jabuke van gorke,
Vinišćari, ljubju van divojke,
Lipa moja drveniška vodo,
Ja te moren grabiti slobodno.

(Vojnička)

22

Svaku majku potopila rika,
Koja želi roditi vojnika,
Svaku majku potopila slana,
Koja želi roditi mornara.

23

Sinoć mi je dolazija vojko,
Pa me pita: »šta radiš divojko«,
»Evo, radin, murtilicu sadin,
Murtilica širokoga lista,
Neću momka iz tujega mista,
Nego momka iz svojega sela,
Kad ga vidin, uvijek san vesela.«

24

Marinjani potirali zeca,
Tirali ga dragun od Koševca,
Nit'ga ubili nit'mu dali straha,
Devet libric potratili praha,
Marušići viču s vr'Veloga,
Vrag odnija kenjca dojednoga,

25

Lkao ti je poznat Vinišćarca,
Puši lulu i goni magarca.
(Ili: Lako ti je poznat Vinišćara,
Puši lulu i goni tovara)

26

Parti vapor i more zamuti,
I odvede trideset regruti,
Oj, regruti, što ste tako žuti,
Oli su van oficiri ljuti,
Nisu nama oficiri ljuti,
Nego smo to mi po sebi žuti.
(vojnička)

27

Partila se lađa ispod sela,
Na krmi joj mriža od srdela.

28

Stopro nam se kolo zametnilo,
Pod bijele dvore Bogdanove,
Kolo vodi Ljuba Bogdanova,
Kolo vodi i pisme izvađa.
Kad se mlada kolo naigrala,
Ona sede na studenu stinu
I zapiva tanko iza glasa:
»Moje druge, ne budite lude,
Ne gledajte na mlade junake,
Već gledajte u kolo prida se,

Junaci su vira i nevira,
Dokle ljubu, dotle viru daju,
Ka'obljebu o neviri radu,
Ka'i meni mali Radojica,
Dok je moje obljubija lice,
Kad je moje obljubija lice,
Un pobiže u goru zelenu,
Ij gore mi bilu knjigu piše,
Da se mlada udan za drugoga.«
(pjesma kojom se započinjalo viniš-
ćarsko kolo)

29

Svekrvice, ja ti zla ne želim,
Živa legla, mrtva se oteгла.

30

Svekrva mi bolja nego mati,
Za dragana sina će mi dati.

31

Lipa moja viniška ravnica,
Ispod tebe studena vodica.

32

U kolo se povatale ruke,
Ja i dragi kano dvi jabuke.

33

Kolo igra, a meni se drema,
Poznaje se da mog dragog nema.

34

Cun, cun na konju,
Šenica je na polju,
Naša mama draga,
Cicu nam je dala,
Drugu će nam dati,
Kad idemo spat.
(uspavanka)

35

Nani, nani Mira, dite drago,
Nani, nani u nanici,
Kao rebac u kajbici.
(uspavanka)

36

Bili vapor, odriši konope,
Pa me vodi do nesretne Boke,
Vapor bili, pusti dima gusta,
Da ostane cila Boka pusta.
Oj mašino, pusti dima jače,
Da ne vidin kako mala plače.

(vojnička)

37

Ja u vojsku prvi listopada,
Kaže mala: ne doša nikada.

(vojnička)

38

Sunce moje, koliko do noći,
Bi li moga u primorje doći,
U primorje do moje divojke,
Di san pasa devet godin'ovce
A deset u i ovce i janjce.
Nisan je se ni rukun dodija,
Kamo san joj lice obljubija,
Mislio san da će biti moja,
Ili moja ili brata moga,
Nit'je moja niti brata moga,
Već susida dušmanina moga.

39

Gorun jaše Kaljevića Marko,
Kuntraje ga stare babiljajko,
Govori mu stara babiljajko;
»Kud ti ideš Kraljevića Marko.«
Govori joj Kraljevića Marko:
»Ja se iden oženiti bako,
S lipun mladun od petnajest
godina.«
»Bora tebi, Kraljevića Marko,
Uzmi mene, ja san mlada od
petnajest godina.«
Govori joj Kraljevića Marko:
»Bora tebi stara babiljajko,
Kad si mlada od petnajest godina,
Šta je tebi pogrbaška škina,
Šta li su ti obilili vlasi,
Šta li su ti popadali zubi.«
Al'govori stara babiljajko:

»Bora tebi Kraljevića Marko,
Šta je meni pogrbaška škina,
Ja san majci drvarica bila,
A šta su mi obilili vlasi,
Ja san majci mlinarica bila,
A šta su mi popadali zubi,
Ovo mi se stopro prominjiju.«

40

Na pandilu sedan osan coka,
Alaj lola, je ga pandil kola.

41

Svilena mi traversa pošuška,
Prva lole, ubila te puška.

42

Daleko su borike zelene,
Ladovali di smo moj nevene,
Daleko su borike i bori,
Di je lole reko da me voli.

43

Vojnička me sablja opasala,
A moja se draga rasplakala.

(vojnička)

44

Svekrva mi gora nego drača,
Sinoć me je dovela do plača.

45

'Ko po noći lumpuje, taj po danu
drema,
'Ko ženi viruje, taj pameti nema.

46

Suparnice, zmijo šarovita,
Udaji se, moj te lole pita.

47

Dva se draga izmala gledala,
Izmalana pa do velikoga,
Prvo drago Perinović Ivo,
Drugo drago plemenita Mare.
Jedan drugin tvrdu viru dali,

Da se nikad rastavit neće,
Kuja bila Maričina strina,
Kuja bila pa ih rastavila.
Izašla su tri puna miseca,
Ne da Mari oditi na vodu.
Kad izašla tri puna miseca,
Al'se Mari mirovat ne dade,
Uzimala vidro okovano,
Pa ono ide za goru na vodu,
Kad na vodi Perinović Ivo.
Govori mu plemenita Mare:
»Dobro jutro Perinović Ivo,
Šta si tako jutros uranio,
Smirat Ivo oko vode ladne,
Ali mataš oko vode divojke,
Da ti kolo oko vode vode.
Čuti Ivo, ništa ne govori.
Kad to vidi plemenita Mare,
U vidro je vode zagrabila,
Pa poliva Perinović Iva.
Al'govori Perinović Ivo:
»Bora tebi, plemenita Mare,
Šta me ladnun vodun polivaš,
Oči moje ne gledaju na te,
Srce moje već ne haje na te,
A ja iman pobolju divojku,
I pobolju i još povridniju,
I po svojin ruhun bogatiju.«
Al'govori plemenita Mare:
»I mene su braća obetala
Priko mora za sina Duždeva,
Ako mi se Ivo ne viruješ,
U nedilju koja prva dojde
Ti uzimlji srebrene svirale
Pa ti ajde za goru na vodu,
Pa pogledaj niza slano more.
Ti ćeš vidit Duždeve galije,
I u njima kićene svatove.«
Pa pobigne niz polje zeleno.
Al'govori Perinović Ivo:
»Vrat'se nazad plemenita Mare,
Ovo san se s tobun našalija.«
Ali Mare haje i ne haje,
Već pobiže niz polje zeleno.
Želi Ivo dok nedilja dojde,
Kad je došla sveta nediljica,
Un uzimlje srebrene svirale,
Pa otiđe za goru na vodu.

Kad je doša za goru na vodu
Un pogleda niza slano more,
I upazi Duždeve galije,
I u njima kićene svatove.
Od tuge srce mu puknilo.
Kad su svati prema brdu bili,
Al'govori plemenita Mare:
»Bora vama kićeni svatovi,
Ostala mi jagla od biljura,
S jaranican kad san vezak vezla,
Eno namo na brdu visoku,
Kad ja dojden u Dudždeve grade,
Rugat će se sa mnun jaranice
Da ja neman jaglu od biljura.«
Mare ide na brdo visoko,
Mrtva našla Perinović Iva,
Mrtva Mare pokraj njega padne,
Kako padne više ne ustade.
Od Ive je zelen bor izaša,
A od Mare tankovita jela.
Unda bilo, sad se spominjalo,
A mi braćo, zdravo i veselo.

48

Slavno sveto podne zvoni,
Kad Marija sina rodi,
Marija je ukrunjena,
Puna duha napunjena,
Od anđela Gabrijela,
Anđel Divu kad pozdravi,
Veselo je tod ostavi.
Sade'Divo molin tebe,
Da ti primiš sebi mene,
I sve moje roditelje,
I ostale prijatelje.
Oj, Isuse, budi hvaljen,
Po sve vike vikun amen.

49

Primorkinja konja jaše,
Srebrenom se čordom paše,
Na bunar se naziraše,
Sama sobon govoraše:
»Bože mili, lipa ti san,
A u pasu tanka ti san,
Da ja jeman crne oči
kao ono crne kose,

Tri bi grada zamamila,
I u gradu Alaj-bega
Ili brata ili njege.

50

Evo iden leći spati,
Na pomoći Boga zvati,
Bog će nama dobro dati,
I njegova Diva mati,
'Ko se Bogu preporučī,
Bog ga od sebe ne odluči.
Ja se križun križan,
Da me križ sačuva,
Od mrkla do svita,
Sam Gospodin Bog do vika,
Ja se zlamenjijem
Isusovon bradicun,
Jutrenjun misicon,
Isus nan je na čelu,
Gospe nan je na ustin,
Sveti Bartul na prsin,
Sveti Juraj na nogan,
A ti Gospe, pomozī nas.
Ova je moja kuća na četiri kantuna,
Svetin križun podaprta,
Svetun krizmun zalivena,
Čuvala nas četiri evanđelja,
Luka, Marko, Ivan i Matija.
Sveti Vide, vidin tebe,
A ti, Gospe, brani mene,
Da mi duša upoćine,
Moje tilo ne pogine.
Gospe koja si puna osti i osti
Od veselja radosti,
Koja si porodila kralja i cesara,
Od kolina Davidova,
Da je Bog poslao anđela,
Zdravo zvizdo uzorita,
Zdravo svitlosti prosvitljena,
Koja si prosvitlila vas puk,
I vas narod kršćanski,
Amen.

(molitva prije spavanja)

51

Anđele moj dragi,
Moj čuvaru blagi,

Nek'je tebi hvala,
Što me čuvaš mala,
Čuvaj me dok živin,
Ništa da ne skrivin,
Anđele čuvaru mili
Snagun tvojun me zakrili,
Prema božjem obećanju,
Čuvaj mene noću i danju,
Osobito pa se brani,
Da mi duša grih ne rani,
A kad s ovog svita pojden,
Sretno da na nebo dojden
Da se tamo uvijek mogu,
S tobun klanjat dragin Bogu.

(Jutarnja molitva)

52

Rano rani Kraljevića Marko,
Rano rani u nedilju mladu,
Nit'se mija nit'Bogu molija,
Nit'išao u pribilu crkvu,
Već otide u lov u planinu,
Ne bil'kakvog lova ulovija,
Ili srnu il'bilu košutu,
Il'jelena ponosite zvirī
Ili kunu šta u duplu spava.
Kad je bija visu na planini,
Al'na visu oganj vatra gori,
Ništo Marku iz te vatre viće:
»Oj, junače, Kraljevića Marko,
Izbavi me iz vatre ognjene.«
Na to Marko srca junaškoga
Od bedrice ćordu otpasao,
Turio je u zelenu travu,
Al'na ćordi zmiyu izvadija,
Neće zmiya u zelenu travu,
Već se Marku mota oko pasa.
Ode Marko svomen bilin dvoru
I doziva svoju virnu ljubū:
»Odi ljubo, odmotaj mi guju,
Kako me je guja kidisala,
Gotovo mi srce izvadila.«
»Ne more se zmiya odmotati.«
Zove Marko svoju virnu seku:
»Odi, seko, odmotaj mi zmiyu,
Kako me je zmiya kidisala,
Gotovo mi srce izvadila.«

Ne dade se zmija odmotati.
 Zove Marko svoju staru majku:
 »Odi majko, odmotaj mi zmiju,
 Kako me je zmija kidisala,
 Gotovo mi srce izvadila.«
 Klekne majka na goła kolina,
 Vruće moli Boga po zakonu,
 Odmota se zmija šarovita,
 Pa otiđe u zelenu travu,
 Iz travice Marku progovara:
 »Ja nijesam zmija šarovita,
 Nego jesam mlada nediljica,
 Ti si jutros rano uranija,
 Nit'se mijo ni Bogu molija,
 Nit'išao u pribilu crkvu,
 Već otišao u lov u planinu,
 Da t'ne bude tvoje stare majke,
 Ja bi tebe danas pogubila.

53

Divojka je divojku rodila,
 Boga moli da i drugu rodi,
 Boga moli, Boga domolila,
 Divojku je i drugu rodila.
 Kad ih je na kršćenje slala,
 Lipo in je ime nadivala,
 Mlađoj Ana, starijoj Lijana.
 Malo vrime postajalo biše,
 Na Anu su prosci navalili,
 Prosu mladu na četiri strane,
 A najviše Senjanin Ivane,
 Mlada mu se obetala Ane,
 Lijana je majci govorila:
 »Oj, starice, moja majko mila,
 Anica je pomlaja sestrice,
 Pa je prosu četiri strane,
 Neće niko da ni gleda na me.«
 Lijani je majka govorila:
 »Oj, Lijano, moja kćeri mila,
 Ti uzimlji vidro okovano
 I sakupi bilo platno svoje,
 I dozivlje Anicu sestricu,
 Pa ajdete za gore na vodu
 I bilite bilo platno svoje,
 I bilite ga litnji dan do podne,
 Da da bi te ko god sagledao,
 Ka'i Anu dragu selu tvoju,
 Ka'Lijana majku razumila,

Uzimala vidro okovano
 I sakupi bilo platno svoje
 I dozivlje Anicu sestricu,
 Pa one idu za gore na vodu.
 Bilile su bilo platno svoje,
 Bilile ga litnji dan do podne,
 Pokraj vode ladne prostirale.
 Kad je sunce podne prikrenilo,
 A Lijani niko u gori nikuda,
 Vata selu za bijele ruke,
 Pa je liga na travu zelenu
 I uzimlje noža iza pasa,
 Pa je bode ispod bilog vrata,
 Pa ona ide u bijele grade,
 Na largo je sagledala majka,
 Lijani je majka govorila:
 »Oj, Lijana, moja kćeri mila,
 Di je Ane, draga sele tvoja?«
 »Nad vodu se nadvisila majko,
 Pa je voda mladu zanijela,
 I više je nisan ni vidila.«
 A zavikne vila iz planine:
 »Zlo ti jutro Senjaninu Ive,
 Eno zlato u gori zaklato,
 Ja bi rekla da je tvoje, Ivo,«
 Muči Ivo, ništa ne govori.
 Opet više vila iz planine:
 »Zlo ti jutro Senjaninu Ivo,
 Eno zlato u gori zaklato,
 Ja bi rekla da je tvoje, Ivo.«
 Muči Ivo, ništa ne govori.
 Opet više iz planine vila:
 »Zlo ti jutro, Senjaninu Ivo,
 Zlo ti jutro, i gore ti bilo,
 Eno zlato u gori zaklato,
 Ja bi rekla da je tvoje, Ivo.«
 Kad je Ive razumio vilu,
 On uzima svoga konja vrana,
 Pa on ide za gore na vode,
 Liči Anu devet godinica,
 A kad deveta na izlazu bila,
 Mlada mu je Ane ozdravila,
 Pa oni idu u bijele grade,
 Ima Ane pomlajeg divera,
 Diveru je govorila mlada:
 »Moj diveru, moj zlatni prstene,
 Ja iman stariju sestricu,
 Od mene je i viša i lišja,

Bogatijin ruhun prikitila,
Hajdemo je mi prositi za te.«
Kad je diver Anu razumija,
Niti prosi nit'jabuku daje,
Nego kupi kićene svatove,
Pa oni idu po mladu divojku.
Kad su došli u bijele grade,
Svi su svati ulizli u grade,
Samo nije jenginjica mlada,
Ali veli Lijanina majka:
»Odi simo jenginjice mlada,
Da je živa Ane kćeri moja,
Ja bi rekla da je mlada ona.«
Muči mlada, ništa ne govori.
Opet zove Lijanina majka:
»Odi simo, jenginjice mlada,
Da je živa Ane, kćeri moja,
Ja bi rekla da je mlada ona.«
»Bora tebi, ostarila majko,
Ja san Ane, draga kćeri tvoja,
Ako mi se ne viruješ majko,
Pogledaj mi ispod bilog vrata,
Šta je meni Lijana zadala.«
Skoči se Lijanica mlada,
Uzimala noža iza pasa,
Da će zaklat sama sebe mlada.
Ali viče sela Ane:
»Zaboga, draga sele moja,
Nisan rekla ni Ivanu mome,
Neću više kazat'prid nikome.«

54

Zbogun moje Brdine i Strane,
Di san mlada sprovodila dane,
Zbogun moje Trkovi i Ždrilo,
I Gradina, moja bila vilo.

55

Iman dragog, udat ću se,
Još mi nije vrijeme,
Iman dragog pogrbave škinje,
Vratit ću mu njegove darove,
Sve marame, sjajne prstenove,
Još i one sve traverse lipe,
Neću ljubiti grbave mladiće.

56

Golubice ča u kajbi stojiš,
Kaži pravo za koga se gojiš,
Jal'za mene il' za drugoga,
Kaži pravo, željo srca moga.
Sićšaš li se draga kad si govorila,
Da bi mene ljubiti najvolila,
I za mene da bi život dala,
Kad bi mene mlada uživala.
Goj'se za me, ružice rumena,
Goj'se za me još malo vrimena,
Ja san tebi sve otkrio tajne,
Misli moje koje su beskrajne,
Da m'je s tobom do vjenčanja doći,
P umreti one prve noći

57

Arandelu, priveliki školju,
Lipo li te viditi na moru.

58

Moj meštrale, moj priladni lade,
Koj'hlađiš po moru mornare,
I po gori čobanice mlade,
I u polju žetvarice stare.

59

Od kad je postala Krajina,
Nije lišja podresla vladina
Što je ćerca Mlačić Kapitana,
Mlada Luce, ubila je slana.
Curu prosu na četiri strane,
Nikomu je ne da Kapitane.
Jedno ti je Neralov Joko,
Na curu mu palo desno oko,
Drugo ti je Marušića Ive,
Oku cure čini policije,
A treći je Orlić Ante,
Počme curi kupovat dare.
Četvrti je Filip Anđelića,
Počne curi kupova'jabuke.
Jedno jutro uranile mlade,
Uranile na vodu pu'Dramča,
Al'je Luca drugan govorila:
»Jaranice, moje drugarice,
Ovde sokol čeka golubice,
Da će bilo obljubiti'joj lišće.

Zaviri se Pahljičin Ivane,
Da bi koga kraj Lucije naša,
Da bi njega na opute smaka.

60

Sijala Mare murtilu,
U slavnu svetu nedilju,
Pošto je Mare murtila?
Svaka kita i dukat,
Van mornari i po dva.

61

Iđe Ive strančicun,
Nakiti se grančicun,
Pa pogleda niz prozor
Di mu Luce mete dvor.
A ti Luce, biser moj,
Okle tebi prsten moj,
Darova ga braco tvoj,
Da Bog dade diver moj.

62

U mog lole kuća od ševara,
Pokrivena slamon od buhara.

63

Crna gora, puna li si lada,
Srce moje i tuge i jada.

64

Predi prele, odat će te majka,
A za koga, moja majko draga?
Za Kulina, sina Mikulina,
Koji ima devet bačav vina
I deset u mezarolu piva.
Neću ti ga, moja majko stara,
Jer pijani od jutra do mraka.
Predi prele, odat će te majka.
A za koga, moja majko draga?
Za ribara, moja ćeri draga.
Neću ti ga, moja majko stara,
Jer ribarska glava na pajoli spava.
Predi prele, odat će te majka.
A za koga, moja majko stara?
Za pisara, moja ćeri draga.
Oću ti ga, moja majko draga,
Pisar uvijek bile knjige šara,
Po svu noć se s ljubun razgovara.

65

Oj, divojko, seko koko,
Na te mi je palo oko,
I na tvoju žutu kosu,
Čuo jesam da te prosu,
Ja bi pito tvoje nane,
Oće li te dati za me.

(uspavanka)

66

O, moj Toma, moje drago dite,
Nećeš veće vidit Orivice,
Nićeš piti vode sa Ljubice.

(Naricaljka)

67

U mog svekra stanje je bogato,
Sve na pivcu nosi u mlinicu.

68

Divojka se u Krapanj odala,
Za tri lita suknje ni oprala,
Za četiri kose ne češljala,
A za pete majke ni vidila,
Kada se je iščešljati tila,
Punu vriću češlji polomila
I barilo masla potratila,
A zatiljak još ni ni dodila.

69

Pasite mi, moje bile ovce,
Po livadi Kraljevića Marka,
Ako izajde Kraljevića Marko,
Pobit će vas moje bile ovce,
Meni mlado obljudit će lice.

70

Bor zeleni, pod njim nije niko,
Ajmo moja ladovati diko.

71

Divojka se suncin prigovara:
»Sunce moje, bolja san od tebe,
I od tebe i od brata tvoga,
Od onoga žarkoga miseca.«
Ali sunce curi odgovara:

»Bora tebi, gizdava divojko,
 Kad ti jesi polišja od mene,
 Vedit ćemo gazdava divojko,
 Isprin koga će se prin rosa digniti,
 I zelena trava poveniti.«
 Ku'je žarko ogrijalo sunce,
 Tude se je rosa podignila
 I zelena trava povenila,
 Ku'pasaje gizdava divojka,
 Ne more se ni rosa digniti,
 A kamoli trava uveniti.

72

Baba dida za tikvu prodala,
 Ne imala suda nikakova,
 Nego ništo mišca ulenoga.
 Uzme dide barilicu,
 Pa on ide na vodicu,
 Niti dida, nit'vode.
 Uzme baba kudiljicu,
 Pa otiđe na vodicu,
 Nađe dida pod smokvon,
 Pokrila ga troskoton,
 Vezala ga kanicon,
 Natukla ga palicon,
 Bacila ga niza skale,
 Pa mu veli: »Co, toware.«

73

Na vr'livna crvenica stina
 Višje nje je careva tamnica,
 U njoj stoji sužanj Radujica.
 Utrun piva, večer popivaje,
 Da bi njega ko od roda čujo,
 Ol'od roda ol'od mile majke.
 Ne čuje ga niko,
 Ni od roda ni od mile majke,
 Nego same turske bule mlade.
 Govore mu turske bule mlade:
 »Da znaš Rade, šta ti Turci rade,
 Turci, Rade, bili čador grade,
 Da će tebe obisiti, Rade.«
 Kad to čuju mali Radujica,
 Ope'Rade cvili po tamnici,
 Obrača se Mariji Divici:
 »Nebo, zemljo, slavna cesarice,
 Lipa moja Gospe pomoćnice,

Da bi meni u pomoći bila,
 I da bi mi vrata otvorila.«
 Gospe mu je čuda učinila,
 Od tamnice vrata otvorila,
 Iz nje izlazi mali Radujica,
 Radujica, ne plaču mu dica.

74

Gorun jaše Kraljevića Marko,
 Gorun jaše, goru proklinjaše:
 »Oj, ti sveta crna goro moja,
 Kad u tebi vode ne imade
 Za napojit sebe i konjica!
 Misli Marko da niko ne čuje,
 Al'ga čuje vila iz planine.
 Progovora vila iz planine:
 »Bora tebi, Kraljevića Marko,
 Ti ne krivi crnu goru svoju,
 Nije tebi crna gora kriva,
 Već su krivi od neba oblaci,
 Ti pojaši malo u napridak,
 Pa ćeš naći bunar vode ladne
 Za napojit sebe i konjica.«
 Kad je Marko vilu razumija,
 On pojaha malo u napridak,
 I tu nađe bunar vode ladne
 Za napojit sebe i konjica.
 Stade Marko ladnu vodu piti,
 Al'zavikne čoban od ovaca:
 »Ne pij vodu, Kraljevića Marko,
 Očeš ludo izgubiti glavu,
 Dosta ih je glave pogubilo,
 Očeš i ti Kraljevića Marko.
 Tu su vodu vile otrovale
 I na njoj su čedo okupale,
 Nit'kršćeno, nit' je zlamenano,
 Nit'se smije, nit'ručice daje.
 Stade Marko da će ubignuti,
 Al'zavikne vila iz planine:
 »Stani, Marko, ubignut mi nećeš,
 Prije neg'platiš ladnu vodu moju.«
 Stane Marko vilu iščekati:
 »Bora tebi, vilo planikinjo,
 Šta ti očeš za ladnu vodicu,
 Oli grožje oliti dukata.«
 Progovara vila planikinja:
 »Ni grožje ej niti dukata,
 Nego glavu Kraljevića Marka.«

»Bora tebi vilo planikinjo,
De pogledaj nebu pod oblake,
Kada vedro kada je oblašno.«
Mudra bila vila planikinja,
Mudra bila al'se prevarila,
Pogledala nebu pod oblake,
Kada vedro kada je oblašno.
Brže Marko čordu otrgnio,
Biloj vili glavu okinio,
Stane mrtva glava progovarati:
»Ovo ima devet godin dana,
Da san mlada u gorici vila,
Ni me nikad junak privarija,
Što je danas Kraljevića Marko.«

75

Saga-baga, daj mi rog,
Ja ću tebi blagoslov.

76

Križ po nebu gre,
Za njin grede Diva,
Diva ga je molila:
»Di ti sinko onaj dar,
Šta si bogu obeta,
Bog je Petru ključe da,
Da otvori sviti raj,
Da anđeli igraju,
Da zviri ne balaju,
Biži biži, Irudice,
Mati ti je poganica,
Od Boga prokleta,
Od svetoga Ivana sapeta,
Sabrala ga Diva,
Sa mrkoga cvića,
Čin je polje prikriilo,
Od velikoga lampa
I od zla oblaka,
Oslobodi nas Gospodine Bože moj.
(molitva protiv nevere)

77

Svekrvice, rano se ustani,
Ostali su sudi neoprani.

78

Ja u vojsku, moja mala cvili,
Kud mi ideš, moj dragane mili.

79

Grlica je proso jela,
K njoj dolazi drugo grlo.
»Daj mi grle jedno zrno«.
»Ne dan, grle, nijednoga,
Ja san brala,
Nisan spala,
Već po gori skakutala,
Biše brati, a ne spati,
Već po gori skakutati.«

80

Crikvica se gradi,
Tamjanun se kadi,
U njoj stoji Divica,
Na glavi joj krunica,
A u ruci žilj pribili,
Kao sunce kad prikriili,
I kod nje su tri-četiri,
Isusovi kančeliri.
To je Ivan male vrsti
Ki Isusa vodun krsti.
Krst'Ivane ti i mene,
Virovat ću ja u tebe
Svi smo kore anđeoskoga
I korata nebeskoga,
Svi smo male divičice,
Svi smo božje službenice.
Oj, Isuse, budi hvaljen,
Po sve vike vikun, amen.

81

Ijte, pijte, konji brata moga,
Sutra van je largo putovanje,
Obaćete tri gore zelene,
Tri zelene, a tri jasenove,
A tri dana priko polja ravna,
A četiri priko mora slana.
Vidit ćete čuda neviđena,
Di divojka peron dvore mete,
Za njun majka žutu kosu plete,
U dvoru joj žuticu naranča,
Kraj naranče bunar vode ladne,

Kraj bunara divno kolo igra,
Svaka mlada uza svoga draga,
Samo jedna vanka kola stala,
Svin je kolu rumenilo dala.
Ona kune u godini danke
I starice ostarile majke,
Ka'je na svit porodila,
Pa da joj draga omrazila.
Al'joj govorila majka:
»Oto si ga omrazila sama,
Kad si sinoć na vodu odila,
Svačija si konja napojila,
I na konju sivoga sokola,
Samo nisi svojega dragoga.«

82

Pitaj diko i okušaj sreću,
Jer ja hoću i kad kažem neću.

83

Što sam mršav, to su krive žene,
Stezale su ruke oko mene.

84

Da je meni poljubiti zlato,
Koje nije meni obarato.

85

Veseli se kućni domaćine,
Evo tebi pijan kući gredem.

86

Utopi se šajka, mala barka,
Puna barka mladih divojaka.
Do podne im more mirovalo,
Po podne se u valove dalo,
Sve divojke na kraj isplivale,
Samo nije sele Ivanova.
Ona viče iz duboka mora:
»Ko bi mene odov izvadija,
Dala bi mu ljubiti lice bilo,
Koje nikad poljubljeno nije.«
Misli mlada da niko ne čuje,
Al'je čuje od gore čobane.
Un zagrta ruke do lakata
I bijele skute do kolina,
pa se skače u duboko more,

Pa izvadi selu Ivanovu.
Kada je na kraj izvadija,
Al'govori od gore čobane:
»Bora tebi, sele Ivanova,
Podaj mlada što si obetala,
Ljubit lice nisi mi ga dala.«
Al'govori sele Ivanova:
»Bora tebi od gore čobane,
Al'ne vidiš po moru mornare,
Rugat će se i meni i tebi,
Da se ljubi sele Ivanova,
Koja nigda obljubljena nije.
Nego, ajmo, na sri'polja ravna,
Pa ti ljubi koliko ti drago.«
Kad su došli na sri'polja ravna,
Al'govori od gore čobane:
»Bora tebi sele Ivanova,
podaj mlada šta si obetala,
Ljubit lice, nisi mi ga dala.«
Al'govori sele Ivanova:
»Bora tebi od gore čobane,
Al'ne vidiš po polju junake,
Rugat će se i meni i tebi,
Da se ljubi sele Ivanova,
koja nigda poljubljena nije.
Nego ajmo u bijele grade,
Pa ti ljubi koliko ti drago.«
Kad su došli u bijele grade,
Divojka je u grad pobignila,
I za sobun vrata zatvorila,
Pa se penje na gornje penđere
I uzima rumenu jabuku,
Pa je hita od gore čobanu.
»Evo tebi rumena jabuka,
Pa ti ljubi koliko ti drago,
Ka'nisi zna selu Ivanovu.«

87

Urodila šenica bilica
Od kraj mora do begova dvora.
Žela je je Anica divojka,
S desnun rukun pozlaćenin srpun.
Sama žela, sama snope vezla
I za sobon konje povezala.
Kad joj mladoj žetva dodijala,
Ona sede na studenu stinu,
Pa zapiva tanko iza glasa:
»Oj, šenice zrijun prizrijala,

Kako i ja u bega divojka.
Ovo ima devet godin dana,
Nit'mi plaća, nit'mi ujam daje,
A da mi se ni bojati Boga
I onoga cara čestitoga,
U polju bi crkvu sagradila,
Pa bi s konjin na misu odila,
Oltare bi od stine mramora,
A kaleže od zlata suhoga,
S bojnjin kopljin vrata otvorila.«
Misli mlada da je niko ne čuje,
Al'je čule dvi careve sluge.
Tekun tekle pa se caru rekle;
»A naš care, mili gospodare,
Da ti znadeš šta mi sluge znamo,
Lipo bi nas care darovao,
Duplu bi nan plaću primaknuo,
A u uši po dvije rečine.«
Al'im je care govorio:
»Kažite mi, dobri sluge moje,
Kažite mi što mi, mladi, znate,
Lipo će vas care darovati,
Lipu ću van robu pokrojiti,
Duplu ću van plaću primaknuti,
A u uši po dvije rečine.«
»A naš care, mili gospodare,
Urodila šenica bilica,
Od kraj mora do begova dvora.
Žela je Anica divojka
S desnun rukun pozlaćenin srpun,
Sama žela, sama snope vezla.
Kad joj mladoj žetva dodijala,
Ona sedne na studenu stinu,
Pa zapiva tanko iza glasa:
»Oj, šenice, zrijun prizrijala,
Kako ja u bega divojka,
Ovo jema devet godin dana
Nit'me plaća, nit'mi ujam daje,
Da mi se ne bojati Boga
I onoga cara čestitoga,
U polju bi crkvu sagradila,
Pa bi s konjin na misu odila,
Oltare bi od stine mramora,
A kaleže od zlata suhoga,
S bojnim kopljun vrata otvorila.

88

Gudile su gusle javorove,
U prilipe Ane Radulove,
Budile su Jovana čobana.
»Ustaj se, Jovane čobane,
Turci su ti blago odagnali.«
»Neka gonu, ostalo in pusto,
Ostala mi ovca jelovica,
Ukotit će ovna devetaka,
Kupit ću mu zvono od dukata,
Pored zvonun srce od junaka
I u srcu oko divojaško.«

89

Sa planine vila zapivala
I junaka mene dozivala,
Da se dilin iz mista mojega,
Sa četiri miseca drugoga.
Kad san bilu razumija vilu,
Bija san se smutija u tilu.
»Bila vilo, grlo ti usahlo,
Teško mi se na tvoj glas uzdahlo.«

90

Višnjičica rod rodila,
Od roda se prilomila.
Nema višnjju ko da bere,
Samo bratac i sestrica,
Bratac grane privijao,
A sestrica višnjje brala.

91

Pita majka žarkovito sunce:
»Oj, ti sunce, moje čedo drago,
Jeli li mi trudno i umorno?
Uvik odaš i nikad ne pristaješ.«
Žarko sunce majci odgovara:
»Ne pitaj me, moja stara majko,
Tebi trudan i umoran nisan,
Jer iman dobrog prijatelja,
Prijatelja Boga velikoga.
Nego, kad je na po dana, majko,
Onda mene na kriocce primi,
Ne budi me čin se junak budi,
Već me gladi rukun po obrazu,
Ajde, ustaj moje žarko sunce,
Da grijemo po svitu sirote.«

Oj, ribari, koji ste na moru,
Vi mojemu pozdravite lolu.
Recite mu da san priminila,
Da san njemu drugu ostavila.

Vedro nebo, naokolo plavo,
Lole moja, laku noć i zdravo.

Nećeš više govoriti oče,
Da ti vino i rakiju ločem,
Nećeš više govoriti majko:
»Kiša pada, spavaj sine slatko.«
Kada budeš moj krevet načinjat,
Onda ćeš ga suzama oblivat.
(vojnička)

Pašman bili od rive se dili,
Zbogun moji roditelji mili.
Vapor svira i cimu molaje,
Dragi dragoj desnu ruku daje.
Zbogun dragi, pratila te srića,
Evo tebi ovu kitu cvića,
Kitu cvića i granu vijole,
Što se goji u pitaru mome.
(vojnička)

Buba moj, lali, lali,
Oj, divojko, mile lale,
Prid kućun ti stine skale,
A u kući kriva greda,
Pribila ti ocu rebra,
A materu livu nogu,
Nek'ne more poč na vodu.
Buba moj, lali, lali,
Spavaj, spavaj, čedo malo.
(uspavanka)

Grlica je propivala,
Na tom dubu zelenome,
Još mi draga ni ustala
U svon dvoru bijelome.

Kolo igra, milo do miloga,
Moj o vojski, ja nemam do koga.
Kolo igra, kolovođe nema,
Kolovođa na moru zadrema.

Jal'grom gromi, jal'se zemlja trese,
Jal'udara more u brigove?
Nit'grom gromi, nit'se zemlja trese,
Nit'udara more u brigove,
Nego cvili Marija Divica,
Sveti Ilija njoj je govoriya:
»Što ti cviliš, Marijo Divice.«
»Projdi me se moj sveti Ilija,
Kad san bila u zemlji Indiji,
Vidila san svaku nepravicu,
Di ne sluša mlaji starijega,
Ni stariji Boga velikoga,
Di brat brata na megdan pozivlje,
Sestra sestru sestricun ne zove,
Di uzimlje diver nevisticu,
Za nesrtnu svoju zaručnicu.«
Sveti Ilija njoj je govoriya:
»Ti ne cvili, Marijo Divice,
Kad mi naše podilimo blago,
ići ćemo Bogu na nebesa
kazat ćemo Bogu nepravice,
Nek'Bog čini što je njemu drago.«
Počnu sveci razdiljivat blago.
Svetin Mikuli more i brodove,
A Iliji munje i gromove,
A Ivanu krizmu i kršćenje,
Sveton Petru od nebesa ključ.

Parti vapor, u njen moja Zorka,
Što se moja brojila divojka.
Oj, vapore, nazad mi je vrati,
Ja ću tebi sto dinara dati.

Suparnice, moga lole ljuboo,
Nećeš sa njim ljubovati dugo.

Imam prsten su dva oka plava,
Što mi ga je darovala zava.

103

Na pandilu dvi kurdile bile,
Skinut ću ih, moj se dragi dile.

104

Oj, traverso, ja te ne derala,
Već te mojoj zavi darovala.

105

Grišni leži napostelji,
Kod njega niko ne ostaje,
Neg'njegova jedna dila,
I to da bi prava bila,
Jadna duša siromaška
Iz dnu pakla progovara:
»Ko bi mene izbavija,
Bog mu grihe oprostija.«
To'se stavu dva anđela
I poletu u dno pakla
I zabavu dušu iz pakla,
Pa je vodu Bogu prid kolino.
A Bog joj je govorio:
»Jadna dušo siromaška,
U čin si se izgubila,
Svetoj misi nis'hodila,
Dobro s'ila i pila,
A žežine jesi l'činila,
Jadna dušo siromaška,
Ti priskoči tri ognja goruća
i tri negoruća,
Padaj majci sveta krila,
Primat će te sveta krila.«
Kad to čuje duša siromaška,
On priskoči tri ognja goruća,
i tri negoruća,
Pada majci svetog krila.
Tu se staju dva rogata,
Da će dušu uhvatiti,
U dnu pakla utopiti,
Al'govori Diva slatka:
»Ajte zbogun dva rogata,
Nije ovo duša vaša,
Već je ovo duša naša.
Bora tebi, dušo slatka,
Kako otud duša vaša,
Kada nije nego naša,
Svetoj misi nis'odija,

Svete riči nije slušala,
Dobro jila, dobro pila,
Za drugima mrmorila,
Mrtvin kosti pritresala.«
Al'govori Diva slavna:
»Bora vama, dva rogata,
Ako nije k'misi odila,
Svete riči ni'slušala,
Dobro jila, dobro pila,
Žežine je činila,
Među krila postavljena,
Sa'Isuse budi faljen,
Po sve vike vikun, amen.

106

Oj, divojko, mile moja,
Ča govori majka tvoja,
Oće li te meni dati,
Ili dati il'ne dati,
Bog joj dao bolovati
Tri godišća, kraj ognjišta,
Došla tanja nego dlaka,
A crnija nego bakra,
Na lulu se uvirala,
Kroz kamiš se izviralala,
Na luli se ogrijjala,
I fala Bogu.

107

Vedro nebo, di bi malo lego,
Zlato moje, lezi mi u krilo.

108

Ja bi klela materino mliko,
Malana san, pa me neće niko.

109

Na nebu je sedan zvizda manje,
Okad smo se zavadili, janje.

110

Poslušajte moja braćo mila,
Da van kažen od ljubavi dila,
Kada momak curi viru dade,
A u vojnicu onda ga dopane,
Prije nego je u vojnicu poša',
Dragoj svojoj na pozdrav doša'.

»Zbogon, draga, ne ostavi mene,
Jer za tobom moje srce vene,
Budi virna, golubice mila,
Budi virna i piši mi lista,
Oj, ljubavi, neka si mi čista.«

111

Oj, javore, javore,
Ti si drvo najbolje,
Pod tobun san vince pio,
Divojke ljubio,
Oj, javore, javore,
Ti si drvo najbolje,
Pod tobun je zimi zima,
A liti ladovina.
Oj, javore, javore,
Ti si drvo najbolje,
Pod tobun san kose plela,
Svog dragana klela.
Od javora list je žut,
Moj dragi na me je ljut,
Da se nisan ove zime
ljubila sa njime.

112

Divojka je zelen bor gojila,
Zelenin je boru govorila:
»Resti, resti moj bore zeleni,
Ne resti mi vrhun u visoko,
Vej mi resti granan u široko,
Da bi ti se u grane penjala,
Drago moje, na largo gledala,
Drago moje, na sinjemu moru,
A ja mlada u majke u dvoru.
Ja ću molit milostiva Boga
Da mi vrati mila draga moga,
I molit ću sve junake
Da ne ljube, jer da su nejake,
I molit ću ticu lastovicu
koja leti i piva zoricu,
Da poleti nebu pod oblake,
Da rastira po nebu labude,
Da bi s koga perla poletila,
Da bi u moje dvore doletila.
Ja ću napisat listak knjige tanke,
A na ruke milon dragu mome,
Da mi šalje lana i bunbaka.

Lan ću prodat, a bunbak ću otkat.
Otkat ću mu tananu košulju,
U jadu će biti opredena,
U mojima suzan operena,
Na srdašcu mome osušena.«

113

Oj, Vinišća, moje selo rodno,
Jesi malo, al'si mi ugodno.
U tebi su masline zelene
I djevojke jabuke rumene.
Za koja može zanimati mene,
Koja može zanimati mene,
A za njima moje srce vene.

114

Pivam da ne mogu sama,
Drugu moju zabolila glava,
A sama ne mogu,
Drugarice slomila mi nogu.

115

Na Viniškoj svi tovari ruju,
Slave Žigu i brata mu Juru.

116

Žigerica Musa od miseca,
Na Marušića docu uvatija zeca.

117

Dragog iman, ime mu je Paško,
Neću majko, jer je dite vlaško.

118

Ljubi, pope, po selu divojke,
Kad bi moga i ja bi pomoga,
A ako bi na preturu zvale,
reci, pope, da su same dale.

119

Jedan, dva, tri,
potukli se fratri,
Gvozdenima šćapi,
Po golima gnjati.
Jedan drugon viče:
»Pomozi mi striče.«

»Kako ću ti pomoć',
Kad i mene tuku
I za brke vuku.«

120

Mala Mara cviče brala,
Di ga brala nu'zaspala.
Iđe Ivo lovajući,
Nađe Maru spavajući,
Al'govori Ive momče:
»Da je budin grijota je,
Da je ljubin, sramota je,
Al'govori Ive momče:
»Ustani se, mala Mare,
Sve ti cviče povenilo.«
Al'govori mala Mare:
»Neka sahne, neka vene,
Za te nije«.
Na to se Ivo Mari smije:
»A za koga, Mare mala?«
Al'govori mala Mare:
»Za Markića Kraljevića,
Koji ima devet volov',
Devet konjov'
I deseti šarac Markov.«

121

Poći ću na more,
Vidit je li bistro,
Je li dojidrija
Moj dragi doisto.
Idri, idri dragi,
Lipo ti je vrime,
Je si l'obaša sve mletačke rive,
I po Zadru porte,
Je si l'obljubija
Zadarske divojke?

122

Ne viruj se pobre u divojke,
Divojka je vira i nevira.
I mene je moja privarila
I moje je dare poderala,
Da Bog da sriće ne imala.
Drugi dojde, za drugoga pojde,
Da za koga ni Marija ne bi,
Za susida, dušmanina moga,

Koji meni pokraj kuće stoji,
Ki mi vazda od nevire radi.

123

Divojka je momka
prsten povraćala,
Kad ga je vraćala,
Grozno je plakala.
»Na ti momče prsten,
Moj te rod ne ljubi,
Ni otac ni majka,
Bratac ni sestrica.«

124

Moja Mare, moj stari jarane,
Ne vataj se u kolo uza me,
Ne bi rekli kolo da igramo,
Ne bi rekli dojke da pipamo.

125

Cura momku povraćala novce,
Na sri'polja di planduju ovce,
I vrati se uz to ravno polje
i ne reče: zbogun moj sokole.

126

Ovce moje, stojite ko u toru,
Kad mojega opazite lolu.

127

Kroz planine, brda i gore
Sprovođit ću mladost svoju
I pitat ću studen kamen
Da l'vidija vilu moju.
Studen kamen progovara,
Eto vile iznenada.
Iznenada k njoj se skočin,
Pa joj ljubin crne oči,
Ljubin oči, ljubin lice
Moje drage vjerenice.

128

Sila djeva kraj potoka, sila
I u ruci rubac daržala.
U njega je glavu umotala
I za dragin jarko plakala.

Srce boli, morat ću umreti
I u hladan mlada leću grob.
Nevirniče kada grobu dojdeš,
Ti se siti svoje ropkinje.
Ti se siti svoje najmilije
Koja te jarko ljubila.
Tu na grobu drvo križa stoji
I na njemu zlatna slova pišu.
Tu počivaj jarka ljubavi.
Tu počiva, slatki sanak sniva,
A zemljica laka joj bila.

129

Dvoje se milovalo dragih,
Cura Ajka i Omere mladi.
Otkuda bi Omer dolazija
Curi Ajci vodu donosija,
Iz Zagorja dunje i jabuke,
Omer Ajci nosi pune ruke,
Iz primorja šipke i naranče,
Toj Ajci najdražoj kod majke.
Ajka majci svilu kredivala,
Na panzaru pa bi prodavala,
Svom Omeru duvan kupovala.
Svaki dan bi u krilo ga sela,
Svom Omeru žuti perčin plela.
Perčin plete na četiri moda,
Al'ne ima nikakova zgoda.
To doznala Omerova majka,
Pa Omera kune prez prestanka.
Kune majka svog sina Omera
Da ga milost Gospodina smela:
»Ti se projdi Ajke divojke,
Srdita je, puna samovolje,
Neće radi niti ići u polje.
Moj Omere, ispale ti oči,
Curi Ajci ne vidija doći,
Moj Omere, majka te želila
Šta si curu Ajku zavolija,
Fatimun te oču oženiti,
Curu Ajku možeš privariti.
Ti poslušaj svoje stare majke,
Boljun ću te oženiti od Ajke,
S lipun mladun Fatimun divojkun
Kuju nisi još vidija okun.«
Na silu mu svate sakupila,
Na silu ga majka oženila.

Kad je večer po večeri bilo,
Svi svatovi otišli spavati,
Omer uzme svoju tamburicu,
Pa je nosi u svoju sobicu.
Tanko Omer uz tamburu piva:
»Mojin jadu sve je majka kriva,
Mojin jadu i mojoj nesrići.
»Oj, Fatimo, neću s tobun leći,
Volija bi poljubiti stinu,
Nego mladu divojku Fatimu.
Lipa jesi, Fatimo divojko,
Al'je meni bila dražja Ajka,
Ja se junak hoću sada zaklati,
Ti se mlada nimoj pripadati,
Niti budi moju staru majku,
Neka spava u nališjem sanku.
Kada jutrun bili dan osvane,
Ti mi reci mojoj staroj majci
Da mi kupi lagana nosila
Od onoga šenširova driva,
Da mi izvadi perčin iz nosila
Šta ga moja Ajka odgojila,
Da mi kupi mlade nosioce,
Sve po izbor neženjene momke,
Da me nosu proz nove panzare,
Curi Ajci među bile dvore.«
To izusti, noža se dobavi,
Pa ga sebi u grlo postavi.
Tvrda bila Fatima divojka,
Svu noć spala kod mrtva junaka.
Kad je jutrun bili dan svanija
I žarko je ogrijalo sunce,
Ustane se Omerova majka,
I govori Omerova majka:
»Moj se Omer držao u sili,
A jutros mu Fatima omili.«
I od sobe vrata otvorila
I po sobi krvcu opazila,
Na postelji Omera mrtvoga.
I govori Fatimi divojci:
»Kuško jedna, Fatima divojko,
Šta si moga ti zaklala sina.«
Govori joj Fatima divojka:
»Nisi majka nego kuška stara,
Na silu ga s menum oženila,
Na silu mu svate sakupila,
Oto si ga ti zaklala sama.
Moj Omer vako kaživao,

Prija nego što se je zaklao,
Da ja rečen njemu staroj majci
Da mu kupi lagana nosila,
Od onoga šenširova driva,
Da mu izvadi perčin iz nosila,
Šta ga cura Ajka odgojila,
Da mu kupi mlade nosioce,
Sve po izbor neženjene momke,
Da ga nosu proz nove panzare,
Curi Ajci među bile dvore,
Kupila mu lagana nosila
Od onoga šenširova driva,
Izvadi mu perčin niz nosila
Šta ga cura Ajka odgojila,
Kupila mu mlade nosioce,
Sve po izbor neženjene momke,
Nosila ga proz nove panzare
Curi Ajci među bile dvore.
Ajka s majkun na prozoru stala,
Pa je vako majci govorila:
»Majko moja, eno mrca nose,
Rek'bi da je Omer žute kose.«
»Muči, ćeri, stidi se i srami,
Tvoj se Omer nočas s drugun
mami.«

»Nije, majko, oči mu utiču,
Mog Omera nosu, prvu sriću,
Nije, majko, imena mi moga,
Moj Omer, perčina žutoga,
Moj Omer, žutoga perčina
šta sam mu ga mlada odgojila.«
Prid nosioce mlada išetala,
Nosioce Bogun zaklinjala:
»Bora vama, mladi nosioci,
Smilujte se vi meni divojci,
Spustite mi Omera mrtvoga
Prije nego dojdete do groba.«
Nosioci za Boga su znali,
Omera su na zemlju spustali.
Ovako je njemu govorila:
»Noge moje šta mi ne igrate,
Kako ste mi i dosle igrale,
Ruke moje šta me ne grlite,
Kako ste me i dosle grlile,
Oči moje što me ne gledate,
Koko ste me i dosle gledale,
Usne moje šta me ne ljubite,
Kako ste me i dosle ljubile.

Moj Omere, oči mi otvori,
Tvoja Ajka sad s tobun govori.«
Mrtav Omer govorit ne more,
Ajka srcu odolit ne može.
»Daj mi majko od sanduka ključe
Da ja uzmen jabuku rumenu,
Da je stavin za nidra Omeru.«
Mudra bila Ajkulina majka,
Mudra bila pa se privarila,
Dala ćeri od sanduka ključe.
Potajno se noža dobavila,
Noža uzme, jabuku ostavi,
Pa ga sebi u grlo postavi.

130

Sinoć sam ti u šali reka
Da ja ljubim druge dvi,
A sad ti se vjerno kunem
Da si moja sama ti.

131

Ustaj mila, ustaj draga,
Progovori jednu rič.
Ja bih govorila,
Kad bih ozdravila.

132

Drago moje, sinjim morem plovi,
Tratu topi i srdele lovi.

133

Moj je dragi u tuđem svitu,
Poslat ću mu ruzmarina kitu.

134

U mladosti koji se ne ljubi,
U starosti lice mu pogrubi.
Zato momci ne gubite danke,
A vi cure, ne bojte se majke,
Pak nemojte jednoga ljubiti,
A drugoga u krilo primiti,
Nego samo ljubite jednoga
Za vašega dragog milenoga.

135

Zdravo kume, velo dobro moje
Što je žamor oko kule tvoje,

Pazi kume da izdaja nije,
 Fala tebi kume, dobro moje,
 Fala tebi na poštenju,
 I fala tebi na tvom daru
 Što si svoju darovao snaju.
 Snaja tvoja, draga kuma moja,
 Ona nas je mlogo darovala,
 A još ću van kume besiditi
 I junački megdan podiliti,
 Dobron konju i dobron junaku
 Svud su brodi di kod dojdu k vodi,
 A ja jesan mlada i zelena,
 Jesan cura roda gospodskoga

.

(svatovska)

Kleči Gospe na kolina,
 Moli sina Gospodina:
 »Sine mili, sine dragi,
 Prosti, sinko, prosti, diko,
 Za majčino bilo mluko.«
 Ali joj Isuse progovara
 Po kriposti Božjeg dara:
 »Sve ti majko mogu zgodit,
 Al'ne mogu svakom prostit
 Ča je staro, ča je mlado,
 Nitko neće riči izreći
 Da se neće s namun sjeći
 i s imenum mojin kleti.

137

Sestra brata na večeru zvala:
 »Odi brate da navečeramo.«
 Ali joj je bratac govorio:
 »Nije meni do tvoje večere,
 Nego mi je do moje nevolje,
 Ubija san tri Turčina mlada.
 Tri ubija, četiri ranija,
 Neće Turčin ni srebro ni zlato,
 Nego oće rusu glavu moju,
 Neka ide moja za njiovu.«
 Ali mu je sestra odgovara:
 »Odi brate da navečeramo,
 Ja jeman do tri sina moja,
 Jednoga ću caru darovati,
 Drugoga ću sebi ostaviti,

Trećega ću za te prigoriti,
 Najmlajega Andru malenoga.«
 Al'je njega dozivala majka:
 »Da ti bora drago dite moje,
 Oćeš tamo di je iša ujko,
 Pa ćeš mu u pomoći biti.«
 Al'Andrija majku prihvatija
 I un ide k mladima Turčinam.
 Kada su ga oni ugledali
 Jedan kaže: »Lipote junaka«.
 Drugi kaže: »Žalosna mu majka«,
 Treći trgne od bedrice ćordu,
 Pa Andrija odsikao glavu.
 Mrtva glava zemlji progovara:
 »Bila usvisna svakome junaku
 Koji jema nevirnicu majku.«

138

Pokladi, svaki svoju pogladi,
 A ja moju niman,
 Već u maške pitan.
 Svaki svoju koku vari,
 A ja bajan perun zelja
 I još pivan od veselja.

(pokladna)

139

Lipa ti je voda Ilovica
 Na ku rani vila Jakovica.
 Ilovici vodi govorila:
 »Lipa ti si hladna vodo moja,
 Lipa li si i široka li si,
 Al'po tebi guje šarovite
 Vodu mute na sve cile strane.
 Vodo moja, tko te je činija,
 Ljudi oni ki su te radili
 Odavna su život svršili.
 Koliko si u širin široka,
 Sve su tebe guje oblegnile
 I po tebi stada načinile.
 Kada li ti grije žarko sunce
 Glavu dižu iz vodice ladne,
 Svak se boji na tu vodu doći.«

140

Kud ja pođen, svud tama,
 Za me nema svjetlila,

Moja draga, ona sama
Svjetlilo mi odnijela.
Zar ćeš draga prid oltarom
Drugom ruku pružiti,
Zar ne znadeš
Da do groba
Za tobom ću tužiti.
Zašto li mi otac, majka,
Zašto bratac, sestrica,
Kad mi zađe za oblake
Moja sjajna Danica.

141

Oj, Pločice, ala si na vali,
Cure lipe, momci ka'jablani,
Ka'obuču robu o'parade,
Svak bi reka'da zemlju ne rade.

142

Oj, Seviske, u što ste se dale,
Kosu ricat i u Vinišćare.

143

Splite grade ,otvaraj lumbarde,
Eto na te (idu) skuše i lokarde.
I saruni, riba oborita,
Kuju idu gospoda velika.

144

Arandeja, da bi se proseja
Kraj se tebe moj dragi proveja.
Proveja se niza sinje more,
Ode dragi do Merike nove.

145

Arandelu, školju privelikli,
Moj mi dragi radi u Meriki.
Kad nestane u Meriki rada,
Tad ću mlada vidit svoga draga.

146

Drveniće i tebi je dika,
Da u tebi iman virenika.

147

Reši konja Ljubovčić Stipane,
Konja lipa, a sebi i lišje.

Misli Stipan da niko ne vidi,
Al' ga gleda ostarjela majka,
Pa Stipanu stara progovara:
»Oj, Stipane, drago dite moje,
Šta ti rešiš dobra konja svoga,
Konja lipa, a sebe i lišje.
Oli mi te 'ko u svate zove,
Ol' na megdan, drago dite moje,
Ol' se ideš junak oženiti.«
Ali Stipan majci progovara:
»Oj, starice, moja majko stara,
Sad kad 'očeš, pravo ću ti kazat,
Niko mene u svate ne zove,
Nit' na megdan, moja stara majko,
Nit' se iden junak oženiti,
Već san čuja i ljudi mi kažu
Da su lipi gradi Markušića
I u njima devet mile braće
I deseta Jela, jedinica sele.
Da b'se ona pristajala za me
Ako bi je tila braća dati,
Tila dati il' obetati.
Al' Stipanu majka progovara:
»Ne od tamo, drago dite moje,
Istina je šta govoru ljudi,
Al' je ona davno zapatana,
Zapatana i prstenovana
Za junaka, velikog Al-agu.
Ne od tamo, izgubit ćeš glavu.«
Ali Stipan hajje i ne hajje,
Već se baci konju na ramena,
Goru prođe, u polje dođe
Prid bile dvore Markušića.
Al pred gradun divno kolo igra.
Tu je Stipan konja uzjahao
U zemlju je kopljen udario,
Za koplje je dobra konja vezao.
I otide kolu divojkan,
Kod Jele je kolo raskinio.
Kolo igra litnji dan do podne.
Kad se Stipan kola naigrao,
Počne u kolu činiti zulume.
Lipoj Jeli, Markušića seli,
Stavao joj nogun na pačmage,
Lomio joj vere i prstene,
Trzao joj svilu niz ramena,
Hvatao joj dva bila goluba,
Što ih mlada gojila u majke.

Al mu je ona govorila:
 »Nu, polašje, Ljubovčić Stipane,
 Nu, polašje, da bi ti usahle,
 Ako izajde devet mile braće
 I deseti veliki Al-aga,
 Nit' ćeš uteć nit' odniti glavu,
 Ni' odvesti tvoga konja vrana.«
 Ali, Stipane hajje i ne hajje.
 Jopet mu je mlada govorila:
 »Nu, polašje, Ljubovčić Stipane,
 Nu, polašje, da bi ti usahle,
 Ako izajde devet mile braće
 I deseti veliki Al-aga
 Ni' ćeš otić', nit' odniti glavu,
 Ni' odvesti tvoga konja vrana.«
 Još divojka u riječi bila,
 Evo ti devet mile braće
 I deseti veliki Al-aga.
 Najmlađi ga kunjad ugledao,
 Pa Al-agi 'vako govorio:
 »Naš kunjado, veliki Al-aga,
 Ko ti ovo uz divojku igra,
 Udri iz puške, obe ti usahle,
 Ako nećeš ti u nj,
 A mi ćemo i u te i u nj.«
 A kad ga je Al-aga vidio,
 Na livo je kolino kleknio,
 Stipana u desno udario.
 Udario, al' ga nije ubio.
 Još je Stipan srca junaškoga,
 Svih ih devet na megdan pozivlje
 I desetog, velikog Al-agu.
 Svima devet odsiječe glavu,
 Al-aga mu kroz goru utekao,
 A i njega Stipan dostigao,
 Pa je njemu Stipan govorijo:
 »Bora tebi, veliki Al-aga,
 Da si meni jučer utekao
 Di san se ja jutros krenijo,
 Jopet bi te, junak, dostigao.
 Mane sabljun, odsiće mu glavu,
 Pa se vrati u to kolo davno
 Lipoj Jeli, Markušića seli.
 Uhvati je za bijelu ruku,
 Pa je baci za se na konjica.
 Kad su bili kroz goru zelenu,
 Onda joj je Stipan govorijo:
 »Dušo, Jele, Markušića sele,

Ti se skini sa konjica vrana,
 I prostiri zelenu dolamu,
 I kalaji ti mene na travu,
 Ljute se me obrnule rane,
 I zaviji moje ljute rane
 Jer ti junak priboliti neću.«
 Jele siđe sa konjica vrana
 I prostire zelenu dolamu
 I kalava Stipana na travu
 Stala parat košulje rukave
 I zavije Stipanove rane.
 Ali joj je Stipan govorijo:
 »Dušo Jele, Markušića sele,
 Ti ne paraj košulje rukave,
 Ne zaviji moje ljute rane,
 Jer ti junak priboliti neću,
 Već evo ti moga konja vrana,
 I uz konja ča s' nalazi blago,
 I evo ti prsten s ruke moje,
 Pristajat će te desnice tvoje,
 Pa se udaj za koga ti drago.«
 To izustija, dušu ispustija.
 Kad je mlada kraj sebe vidila,
 Ovako je ona govorila:
 »Imala san devet svoje braće,
 Imala san dva draga moja,
 Svih san danas izgubila mlada,
 Pa bolje da ni mene ni.«
 Pa se ona noža dobavila,
 Stipanova noža iza pasa,
 Pa se kolje nožun ispod vrata.
 Kad ni' mila, da nije ni draga.
 (ljubavna)

148

Kad nam sveto zvono zvoni,
 Čobanica ovce goni.
 Švabo pušku lepetira,
 Pa je tjera do Trogira.
 Al, se Švabo puno vara,
 Tu je veza partizana.
 Po šuman se narod kreće,
 Do Afrike nogu meće.

(partizanska)

Nema more što je Jadran plavi,
Ni voljenja do prve ljubavi.

Pašanka se na pašanku jadi,
a ja moju upitan šta radi.

PODACI O KAZIVAČIMA

1. Antica Marić Pahljica, r. Marušić, r. 1904. g. u Vinišćima, težačica kazivala pjesme br. 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 22, 42, 55, 58, 59, 60, 70, 98, 111, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 123, 124 i 125.
2. Stipe Marić Pahljica, r. 1904. g. u Vinišćima, težak, kazivao pjesme br. 130 i 131.
3. Mare Pažanin Božankova, r. Pažanin, r. 1924. g. u Vinišćima, težačica, kazivala pjesme br. 16, 20, 21, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 54, 56, 59, 62, 63, 64, 65, 66, 68, 69, 72, 74, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 99, 100, 102, 103, 104, 106, 107, 108, 109, 110, 112, 122, 138, 139, 141, 142, 143, 144, 145 i 146.
4. Tome Dučić Neralov, r. 1910. g. u Vinišćima, težak, kazivao pjesme br. 2, 3, 4, 11, 15, 16, 17 i 18.
5. Stipan Mire Anđelić Arambašin, r. 1915. g. u Vinišćima, težak, kazivao pjesme br. 19, 113 i 114.
6. Pave Pažanin Jurova, r. Pažanin, r. 1914. g. u Vinišćima, težačica, kazivala pjesme br. 45, 49, 71 i 73.
7. Andrica Mlačić, r. Marušić, r. 1902. g. u Vinišćima, težačica, kazivala pjesme br. 136 i 137.
8. Jele Pažanin Šupukova, r. Vukman, r. 1930. g. u Vranjici kraj Trogira, težačica, kazivala pjesme br. 132 i 133.
9. Antica Pažanin Tukešinova, r. Pažanin, r. 1926. g. u Vinišćima, težačica, kazivala pjesme br. 1 i 53.
10. Neda Pažanin Jurova, r. Marić, r. 1929. g. u Vinišćima, obrtnik, kazivala pjesmu br. 75.
11. Luce Pažanin Šupukova, r. Pažanin, r. 1928. g. u Vinišćima, umirovljenica, kazivala pjesmu br. 128.
12. Ante Pažanin Šupuk, r. 1935. g. u Vinišćima, radnik, kazivao pjesme br. 140 i 148.
13. Marko Pažanin Šupuk, r. 1927. g. u Vinišćima, radnik, kazivao pjesmu br. 127.
14. Bože Pažanin Lala, r. 1906. g. u Vinišćima, težak, kazivao pjesmu br. 105.
15. Stipe Pažanin Riko, r. 1915. g. u Vinišćima, težak, kazivao pjesmu br. 134.
16. Luce Anđelić Gazina, r. Kostović, r. 1897. g. u Vinišćima, težačica, kazivala pjesmu br. 135.
17. Juste Kostović Banova, r. 1914. g. u Vinišćima, težačica, kazivala pjesmu br. 61.
18. Mate Anđelić Deškov (Tomin), r. 27. 1. 1917. g. u Vinišćima, težak, kazivao pjesmu br. 147.
19. Nikola Pažanin Jurov, r. 1927. g. u Vinišćima, obrtnik, kazivao pjesmu br. 149.
20. Zorka Mlačić Žigina, r. Marić, r. 1938. u Vinišćima, domaćica, kazivala pjesmu br. 150.

B I L J E Š K E

¹ Stipišić Ljubo: Pisme staroga Trogira II, Split, klapa Trogir, 1975, str. 4—5, 24—25; Buble Nikola — Stipišić Ljubo: Pisme staroga Trogira III, Trogir, klapa Trogir — KUD Kolo, 1977, str. 38—39; Geić Duško: Pisme i plesovi Trogira i okolice, Trogir, Folklorni ansambl Trogir, 1977, str. 16.

² Buble Nikola: Trogirski narodni napjevi, Čakavska rič br. 1, Split, 1979, str. 125.

³ Buble Nikola: o.c., str. 125.

⁴ Andreis Pavao: Povijest grada Trogira II, Split, Čakavski sabor, 1977, str. 360.

- ⁵ Jelić Luka: *Fontes historici liturgiae glagolito-romanae*, Krk, 1906, str. 57, 119; Milinović Simun: *Crtice o slovenskoj liturgiji*, Zadar, 1880, str. 120; Arhivski spisi Župnog ureda u Velom Drveniku, br. 48/r, Spisi o pitanju glagolice u Drveniku g. 1898.
- ⁶ Hraste Mate: *Osobine govora otoka Solte, Ciova, Drvenika i susjedne obale*, RAD JAZU, knjiga 272, Zagreb, 1948, str. 123—156.
- ⁷ Hraste Mate: o.c.
- ⁸ Skok Petar: *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*, knjiga 3, Zagreb, 1973, str. 594—595.
- ⁹ Babić Ivo: *Prostor između Trogira i Splita*, Trogir, 1984, str. 51, 75—76.
- ¹⁰ Pomorska enciklopedija Leksikografskog zavoda, sv. 18, Zagreb, 1964, str. 107; Korenčić Mirko: *Naselja i stanovništvo SR Hrvatske 1857—1971. g.*, Zagreb, 1979, str. 690—694; Republički zavod za statistiku SRH, *Popis stanovništva, domaćinstava i stanova 31. III 1981*, Tabele po naseljima, Općina Trogir, Zagreb, lipanj 1982, str. 213.
- ¹¹ Regionalni prostorni plan kotara Split, Split, 1966, str. 32.
- ¹² Pilar Gjuro: *Geografske koordinate ili položaji glavnijih točaka Dalmacije, Hrvatske, Slavonije i djelomice susjednih zemalja imenito Bosne i Hercegovine, Istre, Kranjske itd.*, JAZU, Zagreb, 1890, str. 4, 7, 70; Maschek Luigi: *Repertitorio geografico-statistico del luogi abitati nel Regno, di Dalmazia, Zara, 1888*, str. 139; Katić Lovre: *Povijesni podaci iz vizitacija trogirске biskupije u XVIII stoljeću*, *Starine JAZU*, knj. 48, Zagreb, 1958, str. 282—287.
- ¹³ Pomorska enciklopedija Leksikografskog zavoda, sv. II, Zagreb, 1955, str. 519—520.
- ¹⁴ Babić Stjepan: *Razlozi za baščanski i baščanski*, *Jezik* br. 1, 1974/75, godište XXII, Zagreb.
- ¹⁵ Lucić Ivan: *Povijesna svjedočanstva o Trogiru I*, Split, 1979, karta trogirске komunе; Omašić Vjeko: *Opremanje galije suprakomita Jakova Andreisa g. 1470*, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* br. 22 (Fiskovićev zbornik II), Split, 1980, str. 101; Isti: *Mletačko-tursko razgraničenje na trogirskom području nakon ciparskog i kandijskog rata i njegove posljedice*, Trogir, 1971, str. 26; Novak Grga: *Mletačka uputstva i izvještaji*, sv. IV, JAZU, Zagreb, 1964, str. 149, 457.
- ¹⁶ Sabljar Vinko: *Miestopisni rječnik kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije*, Zagreb, 1866, str. 289, 436, 461; Maschek Luigi: *Repertitorio geografico-statistico del luogi abitati nel Regno di Dalmazia, Zara, 1888*, str. 139; Katić Lovre: *Povijesni podaci iz vizitacija trogirске biskupije u XVIII st.*, *Starine JAZU*, knj. 48, Zagreb, 1958, str. 282—287.
- ¹⁷ Omašić Vjeko: *Opremanje galije . . .*, str. 101.
- ¹⁸ Lucić Ivan: o.c., karta trogirске komunе.
- ¹⁹ Andreis Pavao: *Povijest grada Trogira I*, Split, 1977, str. 208.
- ²⁰ Sobali Ante: *Obredne gomile*, *Sv. Križ na Ciovu*, 1970, str. 345—347.
- ²¹ Katičić Radoslav: *Podunavlje i Jadran u epu Apolonia Rodanina*, ANUBiH, *Godišnjak*, knjiga VII, *Centar za balkanološka ispitivanja*, knj. 5, str. 116—120.
- ²² Mi(рко) S(lade) S(ilović): *Nalazi u Trogiru i okolici*, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, sv. LIII, Split, 1952, str. 268.
- ²³ Ostojić Ivan: *Benediktinci u Hrvatskoj*, sv. II, Split, 1964, str. 276.
- ²⁴ *Iscrizioni inedite: Vinišće (Biskupija, Orahovica) di Traù*, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, sv. XXXVIII, Split, 1915, str. 144.
- ²⁵ Perojević Marko-Bulić Frane: *Vinišće (Orihovica-Biskupija) kod Trogira*, *Bullettino di archeologia e storia dalmata* 25, 1902, str. 60—62.
- ²⁶ Jelić Luka: *Die Halbinsel Bosolina*, *Jahrbuch für Altertumskunde*, Band 7, Heft 4, Wien 1913—1918, str. 236—238.
- ²⁷ Jelić Luka: o.c., str. 238.
- ²⁸ Zlatović Stipan: *Topografske crtice o starohrvatskim županijama u Dalmaciji i starim gradovima na kopnu od Velebita do Neretve*, *Starohrvatska prosvjeta* II, br. 4, Knin, 1896, str. 217.
- ²⁹ Zlatović Stipan: o.c., str. 219—220.
- ³⁰ Zlatović Stipan: o.c., str. 220.
- ³¹ Jelić Luka: o.c., str. 233—235.
- ³² Perojević Marko: *Benediktinci u Trogiru*, *Napredak* br. 1, siječanj 1934, god. IX, str. 2.
- ³³ Rubić Ivo: *Naši otoci na Jadranu*, Split 1952., str. 116.
- ³⁴ Rubić Ivo: o.c., str. 116; Perojević Marko: o.c., str. 1.
- ³⁵ Ostojić Ivan: o.c., str. 276.
- ³⁶ Andreis: *Povijest grada Trogira I*, Split, 1977, str. 355.
- ³⁷ Perojević Marko: o.c., *Napredak* br. 2, veljača 1934, god. IX, str. 1—2.
- ³⁸ Barada Miho: *Trogirski spomenici I*, Zagreb, 1948, str. 438—439.
- ³⁹ Smičiklas: *Codex diplomaticus*, sv. XIII, Zagreb, 1915, str. 220—222.
- ⁴⁰ Smičiklas: *Codex diplomaticus*, sv. XVII, Zagreb 1981, str. 115—116.
- ⁴¹ Skobalj Ante: o.c., str. 345—347.
- ⁴² Antoljak Stjepan: *Novi podaci o trogirskim kiparima Ivanu Duknoviću i Jakovu, Peristil I*, 1954, str. 167—169; *Prijatelj Kruno: Ivan Duknović*, Zagreb, 1957, str. 6.
- ⁴³ Andreis Pavao: *Povijest grada Trogira II*, Split, 1977, str. 335.
- ⁴⁴ Omašić Vjeko: *Opremanje galije . . .*, str. 101.
- ⁴⁵ Andreis Pavao: *Povijest grada Trogira I*, str. 208.
- ⁴⁶ Bezić Zivan: *Kratka povijest otoka Drvenika (Prema dokumentima župskog ureda u Drveniku)* str. 1—2, rukopis pohranjen u arhivu župskog ureda u Velom Drveniku. Zahvaljujem bivšim drveniškim župnicima prof. Zivanu Beziću i don Stipi Zuri što su mi omogućili korištenje ovim rukopisom i drugim dokumentima iz župnog arhiva.
- ⁴⁷ Andreis Pavao: o.c., str. 277—278.
- ⁴⁸ Bezić Zivan: o.c., str. 2—3.
- ⁴⁹ Novak Grga: o.c., sv. IV, str. 432.
- ⁵⁰ Novak Grga: o.c., sv. IV, str. 463.
- ⁵¹ Novak Grga: o.c., sv. V, str. 263.
- ⁵² Novak Grga: o.c., sv. IV, str. 453.
- ⁵³ Novak Grga: o.c., sv. IV, str. 463.
- ⁵⁴ Novak Grga: o.c., sv. V, str. 48.
- ⁵⁵ Novak Grga: o.c., sv. V, str. 127, 129; sv. VI, str. 46; Isti: *Povijest Splita*, II, str. 1029.
- ⁵⁶ Bezić Zivan: o.c., str. 4—5.

⁵⁷ Historijski arhiv Split, Arhiv Garagnin-Fanfogna, Trogirska općina, fascikal 3/IV, Dozvole i pritužbe u vezi s ribolovom, Raspored i organizacija ribolova srdela (Tratte di sardelle) g. 1652.

⁵⁸ Bezić Zivan: o.c., str. 7.

⁵⁹ Andreis Pavao: o.c., str. 360.

⁶⁰ Ostojić Ivan: o.c., str. 272.

⁶¹ Perojević Marko: o.c., Napredak br. 2, siječanj 1934., str. 16.

⁶² Bezić Zivan: o.c., str. 8.

⁶³ Historijski arhiv Split, Arhiv Garagnin-Fanfogna, Odjeljak Poljoprivreda-PO 1/I/e — Evidencija iz poljoprivrede Račice, Marina (Bosolina) i Vinišće, god. 1741. do 1743.

⁶⁴ Katić Lovre: o.c., str. 274—330.

⁶⁵ Historijski arhiv Zadar, Arhiv stare splitske općine, sv. 740, Knjiga bilježaka župnika u Splitu i okolici o dodjeli soli od vlade Mletačke Republike i raspodjeli soli g. 1740. do 1750.

⁶⁶ Perićić Sime: Pomorska privreda trogorskog područja u XVIII st., *Adriatica maritima Centra JAZU u Zadru*, sv. II, Zadar, 1978, str. 53; Dražević-Jelić Giorgio: *Analisi dei cinque principali asfalti dalmati, Terzo programma della imp. reg. Scuola reale superiore, Spalato, 1874.*, str. 5—8; *Topografia veneta, tomo secondo, Venezia 1787*, str. 85—89; Fortis Alberto: *Put po Dalmaciji, Zagreb, 1984*, str. 150; Perićić Sime: *Dalmacija uoči pada Mletačke Republike, Zagreb 1980*, str. 113.

⁶⁷ Bezić Zivan: o.c., str. 17.

⁶⁸ Paštrović Ivan: *Ribarski priručnik za g. 1913, Trieste 1912*, str. 184.

Pored navedenih izvora, koristio sam se i kratkim rukopisnim bilješkama o Vinišćima prof. dr Ive Babića, na čemu mu i ovom prilikom zahvaljujem.

U predradnjama i tijekom izradbe ovoga rada konzultirao sam se s poznatim stručnjacima s ovoga područja, mr Nikolom Bublom i prof. dr. Radovanom Vidovićem koji je izvršio akcentuaciju u priloženom rječniku, te prihvatio njihove korisne sugestije, na čemu im i ovom prilikom zahvaljujem.

Ivan Pažanin

FOLK SONGS COLLECTED RECENTLY AT VINIŠĆE NEAR TROGIR

Summary

The author has published 150 folk songs from Vinišće near Trogir. It is a selection from 500 songs recorded by direct contact with 20 tellers in the field, and some of them have been recorded on cassette. They deal with various folk songs, once very popular in this region (čelatnice-songs, pisme u skatice, couplets, love songs, epic and satirical poems), which reveal events and customs in this village, the characteristics of the dialect and the speech of its population. Unfortunately, these songs are rarely heard today, only at some special occasions (weddings, birthdays, and the like).

The author was collecting the songs from July 1984 to November 1985. The narrators had learned and performed them while working in the field: olive gathering, preparing figs to dry, in the vineyards, fishing and minding cattle. Some of the songs arrived at Vinišće from other parts of Dalmatia, but a lot of them originated in the village. In addition to the local, they also have a general importance. The selected songs were composed in the Croatian mother-tongue, in the Chakavian dialect strongly influenced by the Štokavian dialect.

To lighten up the social and cultural background, in which these songs originated, brief reports from the history of Vinišće are published.

Ivan Pažanin

NARODNE PJESME PRIKUPLJENE U NAŠE DANE U VINIŠĆIMA KRAJ TROGIRA

Autor objavljuje 150 narodnih pjesama iz Vinišća kraj Trogira. Ovo je izbor od 500 pjesama koje je zapisao u izravnu dodiru sa 20 kazivača, na terenu, a djelomice snimio i na kazetofonu. Radi se o raznovrsnim narodnim pjesmama koje su bile popularne u ovom kraju (pripovjedne pjesme-čelatnice, pisme u skratice-u dvostihovima, ljubavne pjesme, epske, rugalice) kroz koje se otkrivaju događaji i običaji ovog sela, te značajke narječja i jezik njegova pučanstva. Ove pjesme danas se, nažalost, samo prigodno čuju (na svadbi, rođendanu i sl.).

Autor je pjesme skupljao u vremenskom periodu od srpnja 1984. do studenoga 1985. Kazivači su pjesme naučili i izvodili uz razne poljoprivredne poslove kao što su: branje maslina, pripremanje smokava za sušenje, rad u vinogradu, ribarenje i čuvanje stoke. Neke od pjesama došle su u Vinišća iz drugih krajeva Dalmacije, a mnoge su izvorne te imaju pored lokalnog i opće značenje. Odabrane pjesme is-pjevane su na materinjem hrvatskome jeziku, na čakavskom narječju, s jakim utjecajem štokavskog dijalekta.

Da bi se objasnilo donekle društveno i kulturno ozračje u kojem su pjesme nastale, objavljuju se i crtice iz povijesti Vinišća.

ISPRAVAK

Zabunom je na str. 55. u *Čakavskoj riči* br. 1 za 1985. otisnuta sredina indul-gencije iz 1475, pa se ovdje donosi gornji dio gdje se vidi u riječi *MOCENICUS* ono *M* iz Boninusove tiskare.

Uredništvo

**Cum itaqz sicut accepimus dilecti filij Robiles uiri Petrus Mocnicus i
feruore deuotionis accensi terrcna in celestia et transitoria in eterna felici
entes quoddam insigne hospitale cum ecclesia siue capella i illo ul' ei con
pro pauperibus: 7 alijs miserabilibus personis ad illud undecunqz acce**